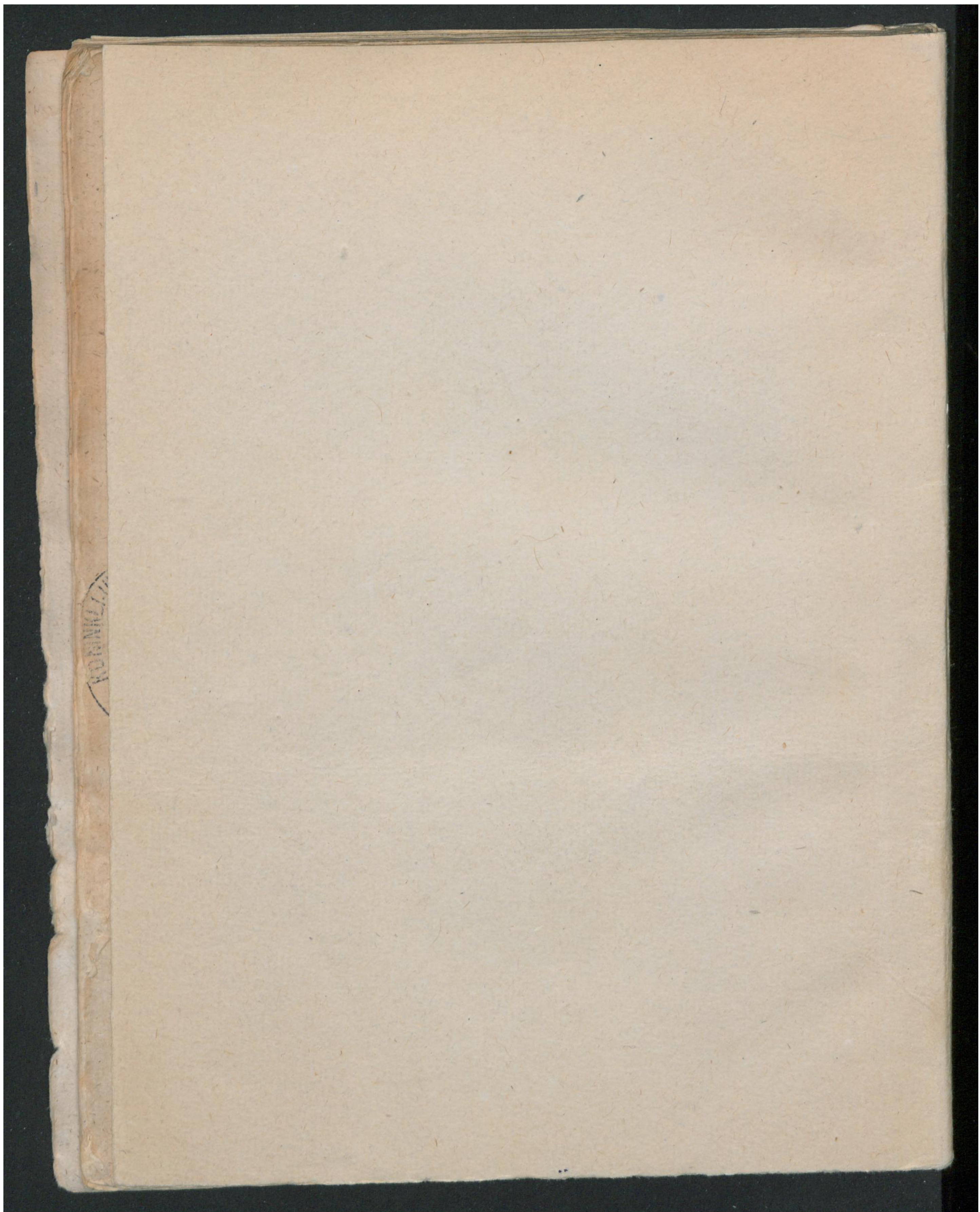

PAMFLET
1329

EEN
Volcomen ontdeckinghe

van de Roomsche Leere/in saecken van Conspiratie ende Rebellye/opghesocht uyt bondighe aenmerckinghe:

Ende

Vergadert (niet sonder bestuyringhe ende ordre vande Overicheyt van Enghelandt) uyt clare ende uyt-ghedruckte hooft-stucken ende regulen/ vande Leere der Papistische Priesters ende Doctoren.

Ghetrouwelijck over-gheset uyt het Enghelsche Exemplair/ ghedruckt tot Londen by Felix Kyngston int jaer 1605.

Hier is noch by ghevoucht een naerder verclaringhe van sommighe stucken die in dit Boecxken vervatet staen.

Alles door F.V.B.

Eerst gedruckt in s'Graven-Haghe,

By Beuckel Cornelissoon Nieulandt. Anno 1606.

Ende nu

Tot Amstelredam by Broer Jansz. woonende buyten Corsgens Poort inde Nieu-stadt.

Den Oversetter tot den Leser.

BEminde Leser, de oorsaecke die mijn beweecht heeft dit boucxken uyt d'Engelsche spraecke over te setten, is gheweest de wonderheyt ende nutticheyt der saecke daer van het handelt; de wonderheyt voorwaer om de vreemde eñ grouwelijcke leeringhe eñ regulen die sommige Iesuytische ende Papistische Leeraers, in hare schriften eñ bouckē hebben dorven voorstellen, die nauwelijcx ghelooft en sullen worden van de Papisten selver die onder ons woonen al zijn sy vry wat bitter. De nutticheyt: op dat so wel de ghereformeerde, als de Papistische daer mede haer profijt mochten doen: de eerste om de Leeraers van alsulcke grouwelijckheden meer ende meer te schouwen, eñ uyt haren Landen te houden ende te weeren, ghelijck dese hare valsche leeringhe geschouwt ende verre van ons geweert behoort te worden: de andere, te weten de Papisten, om te sien wat voor ghesellen sommighe harer Doctoren ende Leeraers zijn, de welcke wel onder decksel van Godsdienst onder henluy den stilswygende comen ghecruypen, maer nochtans niet anders en soucken, als dese hare leeringe ende hooft-stucken int werck stellende, daer door veranderinghe, confusie, eñ ten laetsten den onderganck der welgestelder Coninckrijcken eñ Republijcken in te brengen, ende te veroorsaken: gelijck nu onlangs in Engelant haeft gesien is, daer int werck ghestelt was so een Attentaet, daer door de uyterlicke ruine, ende onderganck van t'selve Coninckrijck apparentelijcken te verwachten was, van ghelijcken hebben wy gehoort wat int Sticht Patelborn inden Styermarckt, daer ontrent in Oostenrijck, in Hongaryen ende elders int werck ghestelt is, ofte alsnoch gesocht werdt om by goede gelegentheyt, int werck gestelt te worden. De Autheurs vande voorsz leerstuckē, ende de plaetse daer sy het stellen zijn by my getrouwelijck gestelt, sulcx als ick dit int Engelsch Exemplair heb gevonden gestelt te zijn, doch hebbe de geheele sententien van woort tot woort int Latijn niet gestelt, ghelijck het voorsze Enghelsch exemplair de selve stelt, alleyn sorghe ghedraghen hebbende dat die ghene die gheen Latijn en conde verstaen, hier mede soude worden ghedient, ende daerom de selve meestendeel int Duytsch overghesetet, ende met Romeynsche letteren, van d'ordinarise duytsche letter onderscheyden hebbe, die gene die Latijn connen, mogen hen mede met de duytsche translatie behelpen, ofte haren toevlucht nemen tot de Autheurē selver, die sy op den cant van yeder bladt sullen bevinden gestelt, ende gheciteert te staen. Vaert wel.

Den verleyde Broederen wie ende waer de selve souden moghen wesen/ Ghenade ende vrede van God den Vader ende onsen Heere Jesu Christo.

Erwondert u niet beminde Broeders, dat ick u groete inden naem van broederschap, daer ick u luyden nochtans kenne als verleyde: het heeft onsen Salichmaker belieft, sommige
a Luc. 15. Schapen a te noemen die nochtans alsdoen verre verstroyt
b Gal. 3. 1. waren, ende sijne Apostelen hebbē die broeders b genaemt, die sy achten betoovert te zijn. Daerom gheeft het my voe dat ick my met den selven ten uwen opsien oock verwondere, van dat ghy
c Gal. 1. 6. so lichtelijck afghelept sijt van Christi Evangelie c/ ende dat ick in het ernstich begeeren van uwe heylighe bekeeringe, tegens u in deser wyse uyt vare: wie heeft u betoovert/ om niet ghehoorsaem te wesen die leere/ daer door Christus levendich onder u gheleert ende ghepredickt is
d Gal. 3. 1. gheweest d? Ten is dan met dese ofte die niet te doen, want wie isser die de waerheyt eenich hinder, ofte de dwalinghe eenich voordeel can gheven: want so het de waerheydt is, doet dan ghelijck sy segghen, al waert dat die gheenighe die het seyt ende leert een Phariseus waer: soo het een ander leere is, niet van Christo ontfanghen, houdt dan de selve als een vervloeckte
e Gal. 1. 8. leere/ al waert schoon dat de Leeraer een Enghel ware e. Ende siende lieve broeders dat het den Almachtighen Godt (de welcke het licht van de duysternisse scheyt, ende het leven van de doot) door dit laetste grouwelijck attentaet, t'welck niet te noemen en is overmits de leelijckheydt, ende met gheenich schelmstuck te vergelycken overmits de seltsaemheyt van t'selve, belieft heeft, u door sijne ghenade soo te beroeren ende beweghen dat ghy door de afgryssselijckheyt van dese laetste practijcken ghebrocht zijt tot de aenmerckinge vande tooverye daer mede sy u betoovert hebben: so hebbe ick gedocht, mijnen schuldigen plicht te zijn, om u luyden te ontdecken de regulen, leerstucken ende practijckē van uwe Priesters, daer door sy met tonghen ende handen te samen conspireren om ghelycke feyten meer uyt te richten, niet twyfelende, of ghesien hebbende, hare vervlouchte leeringhe, ghy luyden met Christelijcke behoirlijckheydt u sult leeren wachten voor de peryckelen van hare verleydinge ende tooverye. Laet ons dan (beminde) met malcanderen dese gheesten beproeven ende examineren: ende ons oorlof ende adieu van malcanderen niet eerder nemen, dan int eynde van dit tractaetken.

Een volcõmen ende clare

ontdeckinge vande Leeringe der Roomscher kercke / in materie van Oproer ende Rebellie.

Ghewichtige aenmerckingen, de welcke duydelijck bewijsen dat de Roomsche Schoole is voorts brengende alle oproer ende rebellie inden Staet van alle Protestanten: Ende dat alle Papistische Priesters ende haeren aenhanck waerdich zijn als Muytmaeckers ende Verraders ghestraft te werden, alle t'welcke hier bewesen wert met verscheydene redenen, vergadert uyt hare eyghen Boucken, Leeringhen ende Practijcken.

De eerste Reden.

HAer al ghemeyn ende generael besluyt / daer op sy hare rebellische leeringhe fonderen / is dese: Dat alle Protestanten sijn Ketters eñ geexcommuniceert. Daer uyt men besluyten mach/eerst/dat de geenige die door haer valsche leeringhe alle de Protestanten als Heretijcken inden haet des volcx brengen / seggende dat sy niet waerdich en sijn/met yemant in eeniger manierẽte levẽ eñ te converseren/ de selve moeten nootsaeckelijcken/onder alle de Protestanten gheacht worden als Oproerighe ende niet lijdelijck: Nu ist soo dat de Roomsche ende Jesuytische schole/ den Protestanten met seer leelijcke ende grouwelijcke schant-vlecken/af-schilderen/daerom sy oock vastelijck segghen / datmen haer gheen Natuyrlijck ende Politijck respect ofte ghehoorsaemheyt/behoort te bethoonen: Ergo so moeten de selve als oproerighe werden gheacht / ende sijn onder den Protestanten niet te lijden. Om welcke valsche ende onghehoorde beschuldinghe / ende schantvlecken te bewijsen. So seyt Andreas Jurgiwicius een vanden haren: Dat de Protestanten vant Apostolische gheloove niet een artyckel en ghelooven. Een seecker Engelsman seyt het selfde noch wat bitterder / Dat de Protestanten gheen Gheloove, gheen Religie, gheenen Christum en hebben, maer sijn oprechte ongeloovighe a. De Regent vant Collegie van Rheims heeft een bouck geschreven tegen Calvinum / ende t'selve gheintituleert: De Turcksche ende Mahometische leere van Calvin b. Welc schrijven eẽ seecker Deecken Gifford genaẽt/ niet minder onbeschaemdelijck / als ongheleerdelijck hout staende/ seggende:

a Wricht in sijn laetste Bouc vãde Articulen.

b Reinaldus in lib. qui inscribitur, Calvino. Turcismus.

segghende: Dat Calvini leere arger is als den Alcoran vande Turcken c. De Jesuyt Possivinus/ door den selven gheest van valschepdt ende blasphemie ghedreven sijnde/ heeft een bouck gheschreven daer in hy der Protestanten leeringhe/ aengaende den Salichmaecker Christum/ niet anders en seyt te sijn/ dan enckele Atheisterye. Twelc alles daer toe streckt/ om den Protestanten by eenen yeghelijcken soo af te schilderen/ dat niemant met den selven ghemeynschap soude houden/ maer van een yeghelijck ghehaet ende gheschout mochten sijn. Ende soo veel aengaet daer sy ons by den naebuyren niet alleen hatich maken/ maer ons houden voor ghemeyne vyanden/ soo segghen sy: Dat nabuyren, die Ketters sijn, met recht van hare goederen moghen werden berooft, ende dat oock by ghewelt, hoe wel het beter waer, datmen de selve van haer name door ontsach, vreese ende authoriteyt d. Oock hitsen sy teghen de selve op de inwoonders die onder een Parochye woonen/ in ghevalle daer questie is/ om de gheestelijcke thienden te betalen/ segghende: Dat de selve inwoonders met recht den Protestanten Predicanten moghen onthouden ende benemen hare thienden ende gheestelijck incommen e. Leeren mede dat schuldenaers ende die anders met beloften verbonden sijn/ goet te doen ofte te gheven: Niet ghehouden en sijn wederom te gheven oft te betalen aen haer schulteyschers die Ketters sijn, haer schulden, maer dat sy daer van vry sijn. Item dat die eenighe Castelen oft andere stercke plaetsen te bewaren hebben, oock Vasallen ende onderdanen, de selve moghen overgheghev en, ende also meyneedich worden haren Heeren ende Overicheden f. Ia dat Vrouwen niet ghehouden en sijn hare Mans behoorlijcke eerbiedinghe ende diensten te doen, als sy Heretijcken sijn g. Dat de ouders hare Kinderen moeten onterven als sy Protestanten sijn h. Iae soo een Priester wederom in Enghelandt comende bevont dat sijnen Vader een Protestant was gheworden, mach hy synen Vader loochenen, segghende dat hy hem niet en kendt, ende dat hy hem als synen Vader niet en behouft te ghehoorsamen i. Comen noch soo verre dat sy hare handen niet onthouden vant ontschuldich bloet: VVant sy der Heretijcken kinderen ofte Maechschappen voor gheen kinderen ofte maechschap en erkennen, maer dat volghende d'oude VVet, een yegelijcx handt op haer sy, om haer ende den haren het bloet te storten k. Oock leeren sy/ Dat soo yemandt bevindt dat syn eyghen Vaderlant, ofte het meerendeel van dien, is besmet met Heresie, dat hy alsdan t'selve zyn Vaderlandt mach loochenen l. Eyntelijck seydt de Paus Gregorius in sijn Kerckelijcke Ordonnantien: Dat yemandt om Ketterye wille vervallen is van alle sijne Heerlijckheyt ende Iurisdictie, t'zy of de selve zy Naturel, Civil, ofte Politycq m. Sulcx dat het inhouden vanden eedt / die de Ligeurs in Vranckrijck mosten doen/ is gheweest/ Indien ick oyt huwelijcke maecke, traffijck ofte handelinghe doe, hulpe gheve, vriendtschap houde, eenich ghehoor den heretijcken gheve, ofte eens den selven groete, soo laet mijn Godt niet salich worden n. Salmen dan dit een Religie noemen/ welcke ontbint de ghehoorsaemheyt ende schuldighen plicht van Dienstknechten/ Onderdanen ende Schuldenaers/ die

ontstucken

c D. Gifford. Decan. D. Petri, in præf. lib. D. Reinaldi.

d Decretum Papalæ apud Gratianum.

e Alanus en Personus.

f Simanchæ Episc. Pacés. Instit. Cath. tit. 46. sect. 73.

g Idem Siman.

h Card. Alanus.

i Alan. & Person.

k Glos. in Decret. 9. causa 23. q. 8. cap. legi.

l Cardin. Alan. & Person.

m Simancha Inst. tit. 46. sect. 74.

n Lodovicus d'Orleans part. 29.

ontstucken breeckt de natuyrlijcke banden van alle borgerlijcke ghemeynschap ende conversatie/ die niet erkennen en wil eenighe ghehoorsaemheydt ofte dienste van Vrouwen/ Ouders/ Kinderen ende eyghen Vaderlandt; die de natuyre selfs met ghewelt poyt om den menschen van alle menschelijckheyt te berooven? O Babylon! Dorst om t'selve van stuck tot stuck particulierlijck met exemplente bewijsen/soude noodeloos wesen/ een stuck alleyn/ ende de pracktijck van dien/sal genoech sijn. De Papisten in Vranckrijck hebben van Heyndrick den derden haren Coninck/ geschreven: Dat hy was een Ketter ende doot-slagher o. Van ghelijcken sijn sy uyt ghevaren jeghens den jeghenwoordigen Coninck/ Heyndrick den vierden. Hem noemende eenen Keucken-hont ofte Reeckel, eenen langh-ghebaerden Iuliaen, den snootsten ende archsten van alle dat twee voeten heeft, een Apostaet, stinckende dreck ende vuylnisse van den Duyvel p. Niet minder was de heftichheyt van onsen Cardinael Polus teghens de Majesteyt van onsen Coninck Heyndrick den achtsten/ de welcke willende den Duytschen Keyser met sijn heyrcrachten diverteren eñ af-trecken van de Turcken te beoorloghen/ ende hem op te hitsen tegen den selven Coninck Heyndrick/ als tegen een vyant die schadelijcker was als den Turck/ breeckt uyt in dese woorden/ Indien ick verstont dat de Keyser met gantscher macht, jeghens den Turck te velde wilde gaen, ende dat ick hem alreede saghe in de mont van de Hellespontische Zee, soo en soude ick niet op houden, tot dat ick hem quaem te spreecken, ende alsdan uytborsten met dese woorden: Groot-machtichste Keyser, waer wilt ghy nae toe? wat hebt ghy in uwen sin? soo de liefde van de Christelijcke Ghemeynte ende Religie u verweckt om den Turckschen Keyser, die een oudt vyandt vande Christenheyt is, oorloch aen te doen, soude ghy dan niet beter daer nae toe uwe wapenen ende heyr-crachten weynden daer de Christenheydt het meeste perijckel te verwachten heeft, daer eenen nieuwen vyandt die veel grouwelijcker is als den Turck, op de bane comt? te weten naer Engelandt toe, daer het bastaert ende overspeelich geslachte qualijck can onderscheyden worden vande Turcken ende Mahometisten q.

o Lib. de Abdicat. Henr. III.

p Ludovicus d'Orleans, cujus hæc sunt verba: Culinarem Canem, pogonatum Iulianum, bipedum nequissimum, Apostatam, Fœtidum Satanæ stercus.

q Card. Polus ad Henr. 8. pro vnit. Eccles. defens. lib. 3. pag. 384.

De tweede Reden.

Alle de ghenighe die uyt-gheven ende voorstaen/ datter boven de macht der Princen eñ Coningen is een hogere/ t'sy dat de selve coemt directelijck ofte indirectelijck/ de selve moetē gereeckent worden voor oproerige seditieuse menschen: Maer alle Papiste Priesters geven uyt eñ staen voor een dubbelde macht/ hooger/ ende boven de macht aller Coningen/ te wetē eerst een Democratijcque macht des volcx/ eñ daer nae een Monarchique vandē Pauws/ volcht dat alle Papiste Priesters voor oproerige ende seditieuse menschē moetē gereeckent worden: t'welck beyde bewesen wort met dese regulen/ ende eerst nopende de macht vant volck/ seyt Parsonus: Dat de ghemeynte macht ende authoriteyt heeft, eenen Coninck te kiesen, ende den selven

wetten eñ Palen te ſtellen naer haren appetijt a. Den Franſchen Jeſuyt toont de redene ſeggēde: Dat de Majeſteyt eñ hoocheyt van een Coninc is gefundeert eñ geſtelt, meer in het Conincrijcke, als indē Coninc b. Overeen-comende met de uyt-legginge vā Stapletonio/ Dat het volc niet en is geordonneert eñ geſtelt voor den Prince, maer dē Prince voor het volc c. Ghelijck t'ſelve noch ſubtijlder wort gheſeyt van Reynaldo. Dat een Coninck niet anders en is als een ſchepſel, van menſchen geſtelt eñ geſchapen d. Ten tweeden ſo veel belangt de macht van den Paus/ deſe goede luyden vliegen ſeer hooch/ gelijck voor eerſt eenē Bozius ſeyt: Dat de Paus het hooft van de Kercke is, dat hy macht heeft in alle wereltlijcke ſaken eñ regeeringe e. Dit is waer (ſeyt Bellarmijn) welverſtaende indirectelijc, eñ ſo verde het ſtreckt tot den welſtant vande Geeſtelijcheyt f. Ten vorſtē overgeſlagē: Deſe macht eñ hoocheyt vanden Paus (ſeyt Stapleton) is eene leere die van alle Chriſtenen moet onderhouden worden, op peyne van verdoemeniſſe, eñ geſcheydē te worden van Gods gemeynte eñ Kercke g. Die wil wetē hoe verre hem deſe gheyretēdeerde macht eñ authoriteyt ſtrect/ die moet het naer volghende beſluyt aenmercken.

De derde Reden.

ALle de ghene die ſteunende op eenighe gheyretendeerde macht eñ hoocheyt van den Pauws ofte van het volc loochēt het nootwendige recht van Electie/ ofte ſuceſſie vā Proteſterēde Princen/ die moetē onder alle Proteſtantē ghehoudē wordē voor oproerige eñ ſeditieuſe: Maer alle de Papiſtiſche Prieſters ſtoten om eñ doen te niet alle Titulen ende gherechticheden van ſucceſſie van alle Proteſterende Princen/ by haer voorſz. gheyretendeerde recht ende voordeel/ van den Pauws ende de ghemeynte. Ergo moeten de ſelve voor oproerighe ende ſeditieuſe ghehouden worden. Om t'welck te bewijſen/ ende eerſt van het recht van Electie/ ſoo ſeyt een Roomſch Cardinael: Datter niet te houden en is van eene Electie ofte kieſinghe t'zy van Coninck, Keyſer ofte hoogher macht, ſoo de ghene die ghecoſen is, een gheexcommuniceerde (ſoo achten ſy alle de Proteſtanten) ſy a. Ende belangende het recht van ſucceſſie ſeyt Reynaldus/ Dat het recht van eenen Chriſtenen Coninck meer moet hangen vande Religie, dan van de gewoonlijcke ordre ende maniere van ſuccederen, meer vande wraeck-gierige bloetſtortinge aende Ketters (meynende de Proteſtanten) beweſen, dan vande naderheydt vant bloet: ſijn daerom de Chriſtenen ghehouden alſulcken Princen alle hope af te ſnijden, ten eynde ſy tot de Croone niet en comē b. Of anders (ſeyt Stapleton) die hier jeghens doen, de ſelve ſtellen den mēſche voor God, ende het vleeſch voor den geeſt c. Daer op eenen Simancha een beſluyt maeckt/ Dat het Coninckrijck door de doodt van een Ketterſch Coninck, verſtorven zynde op ſijnen Soon, moet oock daer op comen, ten ware de ſelve Soon een Ketter was, in welcke ghevalle de Catholijckſche ghemeynte ſelver eenen Catholijcken Prince mach kieſen: Dan ſoo alle de ghemeynte ende het gantſch Coninckrijck Ketterſch is, in ſulcke ghevalle comt de kieſinge den Paus toe, die daer in eenen naer ſijnen appetijt

a Parſ. in ſuo Dolmā. pag. 13. & 199.
b Ieſ. lib. de Iuſta abdicat. pag 36.
c Didimus pag. 261. Stapleton.
d Reinald de Iuſta autho. pag. 8.
e Boz. de Eccleſ. Monarc. Tempor. Epi. dedic. ad. Clemen. 8.
f Bellarm. lib. 5. de Pōtif. Rom. ca. 6. & 7.
g Stapleton in ſijn bouck jegens Horne.

a Tollet. Car. & Ieſu. li. 1. Inſtruct. cap. 13. para. Adverte autem.
b Reinald. in Roſæo pag. 649. & 670.
c Stapl. in ſuo Didym. pag. 122.

sche ghemeynte selver eenen Catholijcken Prince mach kiesen: Dan soo alle de ghemeynte ende het gantsch Coninckrijck Ketters is, in sulcke ghevalle coemt de kiesinghe den Pauws toe, die daer in eenen naer sijnen appetijte mach stellen, ofte anders t'selve den nabuyrighe Papistische Princen ten roove uyt-gheven ende deelen d. Ende indien moghelijck yemandt hem veel liever soude willen houden aen de wettelijcke successie/ de selve toestaende/ soo promunchieert de vader Person dese sententie/ Soo wie consenterē sal inde successie van een Protestant, is de grouwelijckste ende meest verdoemde sondaer die ghevonden can worden f. Ende dat is soo veel aengaet de leeringhe ende regulē/ volcht de practijcke ende het ghebruyck vande selve. Voor eerst willen wy gaen in Vranckrijck/ alwaer Reinold den Francoisen waerschout/ seggende: Wilt ghy-luyden den Coninck van Navarre, een Calvinist wesende, Coninck maecken van Vranckrijck, van het alder-Christelijckste Coninckrijck: wat is dit anders ghedaen dan eenen Hondt over menschen te laten regeren? den Tempel des levendighen Gods den Duyvel te openen, ende in den wijngaert des Heeren te laten comen een wilt ende woest Swijn, die alle den wijngaert sal om stucken breecken ende verwoesten? Salmen teghen hem roupen ende segghen; Vive le Roy, de Coninck Leve, die men niet en mach groeten, jae diemen niet en mach in sijn huys ontfanghen g? Ende ghenomen (seyt vader Creswel) de Coninck van Navarre seyde dat hy een beter Religie in Vranckrijck wilde invoeren, dat en gelter niet, hy is ghehouden de Roomsche Religie te mainteneren ende te beschermen h. Van Vranckrijck willen wy terugghe comen naer huys toe in Enghelandt. Alwaer vader Parsons in een seecker Bouck by hem ghemaeckt/ ende ghenaemt een Conferentie nopende de naeste successie van de Croone van Enghelandt/ seer besich is om te bewijsen/ Dat de Tijtel ende het recht van sijne Majesteyt jeghenwoordich Coninck, Iacob den sesten van dyer name, niet en deucht, ende niet wettelijck is is. Al tot dien eynde om daer toe te helpen ende te promoveren de Infante van Hispanien. Ende dit is so veel belanghet t'ghene sy segghen van de Successie vande Coninckrijcken/ laet ons nu hooren t'ghene sy van de Besitters ende Possesseurs vande selve voorstellen.

d Simanch. Inst. Cath. tit. 46. sect. 75.

f Pers. in suo Dolmā 216.

g Rein. in suo Rosæo. pag. 466. & 476.

h Cresw. in suo philo. pot.

De vierde Reden.

ALs een Coninck in syn Croone ende Rijck gestelt is/ by ghemeyn consent ende toestemminge van het gheheel Coninckrijck: eñ dat dan noch yemant comt om de Onderdanen de handen los te binden/ ende van haren eedt te ontslaen/ ende tot ongehoorsaemheyt te brenghen/ de selve moghen te rechte by alle Wetten ghecallangeert ende gestraft worden voor oproerige ende rebelle menschen. Maer de Papiste Priesters ontbinden de Onderdanen van den eedt die sy hare Princen ende Overicheden/ Protestanten wesende/ hebben ghedaen. Ergo mogen de selve te recht als oproerige eñ rebellen gestraft worden. Dit besluyt wort bewesen/ uyt seeckere resolutie van een van hare Bisschoppen/ die welcke seyt: Dat so haest als een Christen Coninck een Ketter wort, so is het volck ende syn onderdanen ten eersten ontslagen

ende vry van de macht die hy over haer heeft a. Daerenboven seyt een van haer Cardinalen. Dat soo langhe als de Prince gheexcommuniceert blijft, so langhe blyven d'onderdanen vry ende ontslagen vanden eedt van ghehoorsaemheyt b. Om te weten by wien dat sy van haren eedt bevrijt ende ontslagen worden: seyt een Jesuyt/ Dat t'selve gheschiet by den Pauws, die om rechtveerdighe oorsaecke macht heeft, niet alleen anderen, maer oock hen selven van alle eeden te ontbinden ende absolveren c. Somtijts wort de Prince persoonelijck ende namentlijck gheexcommunireert/ In welcke ghevalle (seyt een Rechts-geleerde uyt hare schole) sijn de Vassallen eñ Leen-mannen vry van haren eedt ende plicht, werden alle hare mede-hulpers die Ketterschi sijn, tot een proye ghegeven, ende den eenen eñ den anderen haer lant ten besten gegeven alle uyt-heemsche Catholijcken d. Ende ghenomen dat d'excommunicatie niet namentlijck eñ naer voorgaende sententie declaratoir en gheschiede/ ja datter gheen excommunicatie ter werelt gedaen waer / daer is weynich aen gelegen. Want een ander van de selve gesellen seyt/ So yemants Ketterye publijck is ende eenen yeghelijcken bekent, so en is daer geen pronunciatie ofte sententie van excommunicatie van nooden e. Maer mogen (gelijck een ander Jesuyt seyt) de onderdanen hem ten eersten met recht alle ghehoorsaemheyt weygeren f. De redene wert by haer allen/ onder anderen van Felino ende Cajetano bygebracht. Dat de notoire waerheyt vant feyt voor haer brengt de sententie van Condemnatie, eñ dat de wille van den Pauws, t'selve also uyt-leggende, altijt wert ghepresumeert daer by eñ over gheweest te zijn, welcke wille ghevoucht by de saecke selve, cracht van ghewijsde ende sententie heeft g. Ende om niet te twijfelen dat het sulcx sy/ soo seyt Creswel: Dat het alsoo by alle Doctoren in de Godheyt ende in de Rechten wert gehouden, ende dat het seecker is, jae een artijckel vant Gheloove h. Ende om noch uyt de wege te leggen eene twijfelachticheyt die ghemaeckt soude mogen worden/ of ingevalle de Protesterende Prince een rechtvaerdige oorsaecke van oorloch te voeren hadde/ syne ondersaten van wegen haren eedt/ hem niet en souden gehouden wesen by te staen/ eñ hem syn lant te helpen defenderē. So schrijft de Engelsche Cardinael Alan/ in synen Brief aen den Ridder Willem Stanley/ in deser manieren: Gheen oorloch can wettelijck by de Conninginne (meynende Elysabeth) ghedenuncieert, ofte uyt-ghevoert worden, alsoo sy met name gheexcommuniceert, ende genomen dat het selve oorloch seer billijck eñ rechtvaerdich ware, soo en is hare macht nochtans niet wettelijck. De practijcke van alle t'selve is ooc claer/ want de Pauws Gregorius de sevende anders gheheeten Hildebrand/ beginnende sijne regeeringhe/ seydt: VVy by onse Apostolische macht bevryden ende absolveren van haren eedt, allen den ghenen die den selven hebben ghegeven aen gheexcommuniceerde persoonen i. Ghelijck mede van gelijcken ghedaen heeft Gregorius den neghenden k. Ende nu lestlijc Pius den vijfden/ heurlieder successeur inden stoel / maer veel meerder in boosheyt/ de welcke in sijne Bulle jegens de overledene Coninginne uytgheghreven/ onder anderen bevolen/ ende ghestatueert heeft/ Dat alle hare ondersaten souden ontbonden sijn vanden eedt, daer mede sy aen haer waren verplicht. Ende dus lange hebben wy verstaen hoe sy verbieden den Coningen ghehoorsaemheyt te bewysen: Nu sullen wy examineren hoe

a Simanch. Episc. Instit. tit. 23. sect. 11.
b Tollet. Car. Inst. Sac. lib. 1. cap. 13.
c Azorius Iesu. Inst. mor. cap. 15. parag. sexto quæritur.
d Massonius I. C. de Majest. Milit. Eccles. pat. 2. lib. 4. de Imperijs pag. 676.
e Panorm. in cap cum in homin. ext. de Iudicijs.
f Valent. Ies. tom. 3. in Thom. disp. 1. q. 12. pūct. 2. pag. 463. parag. nunc.
g Bannes in Thom. 2. 2. q. 12. art. 2. conclus. 2.
h Cres. in suo philop. pag. 294.
i Greg. 7. apud Gratianum caus. 15. q. 6.
k Greg. 9. in Decret. tit. 7. cap. 5. & ibi. glos.

ren hoe sy de saecke met gewelt aenlegghen: in welcken ghevalle wy dit ontwijfelijck besluyt maecken.

De vijf de Reden.

SOo wie leert ende voorstaet de leeringe van den Princen met ghewelt uyt haren Troon ende Coninckrijcke te setten/ sijn daer in openbare rebellen; maer de Papiste Priesters staen voor den Coninghen ende Keysers met ghewelt af te setten: Soo sijn dan de selve openbare rebellen. Om t'selve te bewijsen soo seyt Costerus/ Dat de Roomsche Pausen altijts de macht ghehadt hebben om het quaet der Kercken, ende de schade der sielen wech te nemen, den Coninghen van hare Coninckrijcken, ende den Keysers van hare Keysertrijcken te berooven; want Christus en heeft gheen minder macht sijnen Stedehouder hier op der aerden ghegeven, om sijne schapen te bewaren ende te besorgen, dan den meester sijnen knecht gheeft die hy sijn schapen laet weyden. a. Item dat het afsetten vanden Keysers uyt billijcke oorsaken (seyt eenen Molina) alleen belangt den Pausen, om dat de Keysers gelijck als dienaers van den selven, ende het wereltlijcke swaert alleen tot haren believe mogen gebruycken b. Maer of de Coninghen den wil der Pausen niet gehoorsaem en willen sijn/ soo seyt de Cardinael Bellarmijn/ Dat de Christenen niet en behooren te lijden eenen Coninck die een Ketter is, ende die sijne ondersaten tot sijne ketterye soeckt te brengen c. Maer moeten de ondersaten (ghelijck eenen Sanderus seyt) haer beste doen om met den eersten een ander in sijn plaetse te stellen d. Iae sy moeten (seydt Creswelius) hem uyt sijn Coninckrijck, ende oock andere rijcken van Christen menschen verjaghen als een vyandt van Christo: T'welck (hy mede seyt) een ontwijfelijcke leere aller Doctoren te wesen, eñ een overeenstemmende Artijckel vant Apostolisch gheloove e. Jae dat meer is/ so seyt Bannes/ dat ghenomen de Paus wilde een Kettersche Coninck toelaten, so mach noch echter de gemeynte den selven uyt sijn rijc smijten f. Dan dit is noch niet genouch/ maer hoort een grooter misterye ende wonder van dese overghegeven boos heyt: want ghenomen dat den afgesetten Coninc te vreden ware het hooft inden schoot te legghen/ ende hem met de Kercke te vereenighen: Desen al niet jeghenstaende (seyt Simancha) soo en mach hy daer door sijne Croone niet wederom crijghen g. Laet ons nu besien hoe sy dit int werck stellen. Eñ om t'selve te doen/ so willen wy hier voorby gaen de Henrijcken/ Frederijckẽ/ Otthons ende andere Keyseren ende Coningen van ouden tijdẽ: laet ons maer onse memorie ververschen van t'gheen wy in onse dagen ghesien hebben: Te weten van den Coninck van Vranckrijc/ lest overleden/ om den welcken uyt sijn rijck te drijven/ haer eyghen Propheet een Tractaetken heeft laten uytgaẽ/ waer van den sin is/ Dat de Francoysen met goeder Conscientie de wapenen ghedraghen hebben jeghens Heyndrick den derden, ende met goede saecken hem van sijn Croone berooft h. Maer laet ons naer ons Enghelandt gaen/ want wy aldaer een Comeet sien/ de Rebel ende Meutmaecker Hugo O-neele is in wapenen teghens sijne Coninginne: Het Collegie van Salamanca brenght peck ende teer toe om t'selve vier uyt te blusschen/ ende besluyt aldus: Dat alle de Catholijc-

a Cost. Apolog. pro part. 1. Enchirid. pag. 64.
b Molina les. Tract. 2 de Iusticia, disp. 29. pag. 149.
c Bellar. lib. 5. de Pont. Rom. cap. 6. & 7.
d Sand. de visibili Monarchia lib. 2. cap. 4. par. lus autem pag. 70.
e Cresw. in suo philo pat. pag. 194.
f Ban. in Thom. 2. 2. quæst. 12. art. 2.
g Simanch. Inst. Cath. tit. 33. sect. 11.
h Lib. de iusta abdicat. Henr. III. pag. 370.

ken die niet en versaken, ende haer en onthouden den Enghelschen te defenderen, ende desen Hugo O-neele te volghen, de selve sondighen doot-lijck, ende en connen hare salicheyt niet verwerven, ten sy dat sy aflaten ende berouw hebben, ende sijne partye volghen i. Sullen wy dan dencken dat andere Priesters van beter Conscientie sijn? neen voorwaer/ ende sal soo langhe duyren/als sy de borst sullen suyghen van alsulcke hare Meesters/de welcke de voorseyde leeringhe ende hooft-stucken teghen den Coninck van Vranckrijck ghestelt/ voor goet houden/ ende ten hoochsten prijsen. VVant de selve (te weten die de voorseyde leeringhe hebben ghestelt) seyt de Paus Xistus, dat daer in ghedaen hebben, als goede Rechts-gheleerdo, Biecht-vaders ende Doctoren toe staet ende behooren te doen k. Sijnen voorsaet (desen haet ende schelmerye altijts gheweest hebbende) de Pauws Pius/ voer uyt jeghens de Coninginne laest overleden/ met dese woorden: Wy belasten de Onderdanen van Enghelant, dat sy de wapenen aen-nemen jeghens Elysabeth hare Coninginne l. Ende dit is soo veel wy hebben willen ontdecken van het ghewelt/ t'welck sy alleen jeghens de macht/ authoriteyt ende waerdicheyt der Princen soucken aen te rechten: Laet ons nu sien/ van het ghewelt t'welck sy poghen den Conninghen aen haer gesalfde lichaem aen te doen/ mits naer haer leven staende.

i Determinatio Salamancæ.

k Lib. de Iusta abdicat. Henr. III. pag. 370.

l Bulla Pij Quincti Pont. Max.

De seste Reden.

Soo wie voor neemt/ practiseert ende int werck stelt een Prince te vermoorden/ moet nootsaeckelijck ghehouden worden voor een overgheven ende desperaet verrader: maer de Papiste Priesters sijn daer in/ ofte int meerendeel van dien schuldich: Ergo/ soo moeten sy voor desperate verraders ghehouden worden. Om het welcke te bewijsen/ soo staet te considereren dat sy alle van dat ghevoelen sijn/ dat het gheoorlooft ende wettelijck is de wapenen jeghens hare Conninghen aen te nemen/ ghelijck hier vooren ghenouch bewesen is/ waer uyt wy dan jeghens haer besluyten/ ghelijck een oudt polityck persoon/ jeghens ghelijcke seditieusen besloot; Quis sensus armorum a? VVat andere meeninghe ofte verstant can men uyt het nemen van de wapenen af-meten, dan alleenlijck het bloet te verstorten? Dan om met haer niet te disputeren/ ende te staen op de besluyt-redene die wy uyt de saecke afnemen/ laet ons comen tot hare positiven/ regulen ende maximen selver/ eñ die vervolghen ghelijck wy tot hier toe ghedaen hebben. De autheur vant voorseyde Tractaetken aen den Franchoisen ghemaeckt seyt/ dat een yeder gheoorlooft is naer rechten eenen Tyran te vermoorden: t'welck hy seyt over een te comen met het ghemeyn consent ende aller luyden overeenstemminghe b. Want ghelijck Reinoldus seyt/ alle de Kettersche Princen sijn eygentlijck ende volcomentlijck Tyrannen c. Waer op een Hispanisch Jesuyt/ eyghentlijck van dese saecke spreeckende/ aldus sijn fondament maeckt: Dat soo yemant van sijn leven mach berooft worden, dat soo veel te meer de selve van alle sijne goederen, ende van alle de gherechticheden die hy overanderen heeft, mach berooft worden d. Eñ t'ghene noch den hoochsten toon van dese raserye is/

a Cic. in orat. pro Ligat.

b Lib. de Iusta abdicat. Henr. 3. pag. 262. & 270.

c Reinold. in suo Rosæ. pag. 157.

d Greg. Valent. Tom. 3. disp. 1. q. 11. punct. 2.

nye is/so seyt Simancha/ Dat Ketersche Coningen grooter straffe verdienen als ghemeyne luyden: daerom ooc die van Scythen met recht ende redenen haren Coninck Scylem om hals ghebracht hebben, om dat hy hare Bacchus Feesten gheschent eñ misbruyct hadde e. Het schijnt dat Scythia ende de rouste ende Barbarische natie vande Wereldt / de bequaemste spieghel voor dese heylighe Priesters is / om daer in haer gelijckenisse te sien/eñ hen allo de werelt bekent te maecken. Daerom laet ons eens uwe Scytische ende Heydensche practijcken van dese sake aenschouwen. Laet ons eens met onse ghedachtenisse reysen naer Indien toe/ Alwaer (gelijck den Advocaet Arnold in syne Pleydoye / voor de Universiteyt ofte hooge Schole van Parys/seyt) dat het gemeyn gerucht ende geroup van de arme Indische was, dat de Iesuyten de oorsaecke waren van alle de Tyrannyen die aen ende onder henluyden was geoeffent f. Wt Indien laet ons weder keeren naer Duytslant/alwaer men ghesien heeft/Dat eenen Hertoch Rodolph, door instigatie eñ aenporring van den Paus, den Keyser Heyndrick sijnen Heere door cracht van wapenen heeft vervolcht g. Van daer laet ons comen in Vranckrijc/ alwaer Clement eenen Monick / als een bloet dorstich moordenaer ende parcide / schandelijck sijnen Heer ende Coninck Heyndrick om het leven heeft gebracht. Eyntelijc om naer huys weder te keeren in Engelant/alwaer naer dat Pius de vijfde zijn Bulle van Excommunicatie / teghens de Coninginne onse Overste / hadde uyt laten gaen/ qualijck een jaer voor by is ghegaen/ ofte daer is wat jeghens haren persoon gheattenteert gheweest: de Bulle met een eyselijck gheluyt aldus luydende/VVy begeeren ende bevelen de ondersaten, dat sy de wapenen jegens hare Coninginne inde hant nemen. Wt cracht van welck geluyt eñ crachtigen asem zijn beroert ende beweecht gheweest dese laetste Verraders: gelijc Arden/Somervile/Parry/Cullen/Squire/ Lopez/met noch andere/de welcke door Instigatie ende aenporringe van de Priesters ghesocht hebben de doot van onse ende hare Princesse. Ende belangende t'gene nu onlanex is geschiet / so laet ons aenmercken/eñ niet min met verschricken verwondert sijn / te sien en Fornayse ofte Oven al voorsien eñ gereet/ om op eenen tijdt wech te nemen eñ te vernielen/niet alleen den Coninck / maer om dat alle de Overicheyt eñ Regeerders van het Rijck souden vergaderen/het gheel Coninckrijcke. Hebbē de Ingenieurs eñ beleyders van dit werc/ yet-wes ghedaen in de selve saecke/sonder de directie eñ het beleydt van hare Priesters? neen voorwaer: want eerstelijck soo hebben de voorseyde Conspirateurs/haer met eede verbondē/ eñ haren eedt besegelt eñ verknocht met het nemen eñ gebruyck van het Sacrament/ daer uyt men can af-nemen datter een Priester by gheweest is: Ten tweeden/de ghene die het vyer daer in ghesteecken soude hebbē/ heeft gins eñ weer gereyst/eñ gheweest in hare Schole tot Douway / ontwijfelijck om hem te beraden met de Priesters aldaer/ als met sijn Oracle. Ten derden/dat hy sijne mede-hulpers eñ compliten niet en heeft willen openbaren oft beclappen/ ten ware saecke hem by een Priester toegestaē werde/ dat hy het met goeder Conscientie mochte doen. Eñ dat dese ende ghelijcke maniere van doen/ is den Priesters eygen/sal uyt t'ghene hier naer volcht claerlijcker blijcken.

e Simancha Instit. Cath. tit. 23. Sect. 12, & 13.

f Mercat. Gallo Belg. tom. 2. li. 10. g Ab. Vrsper. Crantz. & alij in suis Chron.

De ſevenſte Reden.

VVEtende/dat het even eens is,ſoo een groote ſchelmerye te doen, ofte t'ſelve toe te ſtaen,ende te favoriſeren a: ſoo moghen wy daer upt aldus beſluyten / dat die ghenighe die alſulcke acte van verraderye ende hoochſte moorderye toe ſtaē ende ontſchuldighen/dat de ſelve daer in ſchuldich ſijn: Maer alle Prieſters ſtaen toe ende ontſchuldighen alſulcke hatelijcke moorderye; ſoo ſijn ſy dan daer in ſchuldich.Om nu te bewyſen dat de Prieſters alſulcke verraderye ende ſchelmſtucken toe ſtaen: ſoo ſeyt een wijt beroemt Cardinael ende publijck Leeraer tot Roomen: dat veel Pauſen met recht veel Princen afgheſet hebben b. Onſe landtſluyden de Cardinalen Alan c, Reynald d, ende Parſons e, willende de onderdanen opwecken om haer te wapenen jeghens hare Princen/ſoo vermanen ende perſuaderen ſy de ſelve met exempelen die gheheel rebelliſch ſijn/ als namentlijc met de Rebellye aenghericht jegens den Coninc Johan/jegens Eduward den tweeden/Item Richard den tweeden ende Heyndrick den ſeſten/ alle Coninghen van Enghelandt / ende datmen d'Auteurs daer van als voorgaenghers behoorde te volghen. De Autheur van het bouck vande billijcke affettinghe van Heyndrick Coninck van Vranckrijck ſingt over de doot van den ſelven een Gaudeamus.De ſelve Cardinael Alan ſtaet toe ende approbeert het verraderlijck over-gheven vande Sadt Deventer f/ by den voorſz. Willem Stanley in den jare xvc. lxxxvij. ghedaen; Oock mede ſoo gheeft hy den Enghelſche Malcontenten courage/ende ſpreeckt haer een hert in om hare macht te voughen met den Spaenſchen,ende gheſamentlijck Enghelant aen te vallen g. Van ghelijcken ſoo heeft het Collegie der Jeſuyten tot Salamanca/ toegheſtaen ende gheapprobeert de Rebellie van Tyron in Yrlant. Jae de meeſten hoop van deſe Secte ſullen Canoniſerē ende onder het getal der Heylighen ſtellen/alſulcke Papiſten die gherecht ende om-gebracht ſijn gheweeſt om hare openbare verraderye wille: Ende om een exempel by te brenghen in een ſaecke vande hoochſte verraderye daer af men can ſpreecken/ ſoo is dit notabel / dat de Pauws Xiſtus Quintus een ſeeckere harangue ofte Oratie h heeft upt-geſproocken inde Conſiſtorie ofte vergaderinghe der Cardinalen/ de principaelſte ſaecke die hy daer in wil betoonen/is deſe: Dat de Coninck van Vranckrijck om den hals ghebracht is gheweeſt , door de handt van een Monick. Wat wil hy hier mede ſegghen? Dit is (ſeydt hy) een acte die notabel, ſelſaem ende ghedenckwaerdich is. Maer waerom dat? Om dat hy doot gheſlaghen heeft, niet (ſeyt hy) eenen Coninck in papier afgheſchildert, ofte in ſteen af-gemaelt ende gehouden, maer eenen Coninck van Vranckrijck,int midden van ſijn heyrleger. Dan is dit ſo een ſelſame ende wonderlijcke ſaeck dat eenen Monick heeft connē vermoorden eenē ſterfſelijcken Coninck? de wijle dat de Papiſtiſche Hiſtorien verhalen dat de Paus Adrianus,weſende ſchuldich aen ghelijcke verraderlijcke practijcken int werck gheſtelt jeghens den Keyſer Heyndrick den tweeden,daerom heeft moeten ſterven. Neen voorwaer/maer ſoo de Monick een geſchildert beelt hadde vernielt/dat hadde een ſaecke gheweeſt van meerder

verwon-

a Nihil intereſt faveas ne ſceleri, an illud facias. Seneca.

b Bellarm. lib. 5. de Rom. Pont. cap. 6. & 7.

c Inde coppe van ſijnen brief geſchreven aen den Ridder Willē Stālep pag. 3.

d In ſuo Roſæo, cap. 2.

e In ſuo Dolman. part. 1. pag. 62.

f By copie van ſijnen voorghenoemden brief.

g In eē bouck gheintituleert een vermaninghe aen den Adel ende het volck van Engelandt: de ondertepckeninge was: Guilhelmus miſeratione divina S. R. E. Tituli S. Martini in montibus Cardinalis.

h Oratio Xiſti Quinti. Pont. Maxi. de Henrici Tertij morte habita in Conſiſtorio Patrum. 2. Septemb. An. Domini 1589.

verwonderinghe/ende oock verdragelijcker: want gheen saecke er, is juyst daerom goet/om dat die groot is/maer is daeromme groot om dat die goet is. Segt dan waerom men moet dencken dat dit feyt soo ghedenck-waerdich ende notabel is? Om dat het (seyt de voorghemelde Pauws) een feyt is t'welck niet dan door de wonderbaerlijcke voorsichticheyt, wille ende hulpe vanden Almachtighen Godt te weghe ghebracht is. Maer hoe? soude dit gheschiet sijn door Gods wille / raedt/ ende toestemminghe? Hy seydt jae/ ende bewijst het met het exempel van Judith/de welcke (seyt hy) in de heylighe Schrifture werdt ghedacht, ende heeft eenen heylighen Naem, om dat sy den Holophernem het hooft af-gheslaghen heeft, t'welck sy ghedaen heeft niet sonder ingheven vanden H. Geest Gods, Maer dese Religieusen ende Godt-vreesende man, heeft een grooter ende wonderlijcker werck gedaen, niet sonder hulpe van Godt, Is dit niet een wonderbaerlijcke Religie? ende een onmenschelijck oordeel ende ghevoelen/ van soo een grove sonde / onghehoorde moort ende paricide/ daer een Monick sijnen Coninck hadde vermoort; de beste woorden daer mede de Pauws den vermoorden Coninc vereert/sijn: dat hy was een ongheluckich Coninck, een die ghestorven was in sijn sonden: De quaetste woorden die hy op de moordenaer leyt/ sijn: dat hy was een Religieus ende God-vruchtich man, Ende in dese maniere prijsende ende achtende veel meer soo een verrader / van den selven straffende/heeft hy noch opgheweckt twee andere. Eyntelijck t'ghene in dese materye meest staet te noteren / soo was desen Heyndrick nochtans een Papist: maer is daerom alsoo ghetracteert / om dat hy de Protestanten favoriseerde/ ende voornemelijck den Prince van Navarre, de welcke om dat hy een Protestant was, oock daerom een geexcommuniceerde was. By desen Pauws is dese schandelijcke moort aldus ghenomen ende uytgeleyt/ ende heeft daerom dit feyt geacht Selsaem, dat is (om de woorden des Pauws ghetrouwelijck ende recht uyt te segghen) van weghen de grouwelijckheyt vant attentaet: Notabel, om de leelijckheyt ende schandelijckheyt van t'selve: Memorabel ofte ghedenckweerdich, overmits de schande ende schaemte die hare Secte daer voren met recht toe-comt.

De achtste Reden.

De Serpenten die volghende hare ingheboorne Natuyre steecken soo haest als sy warm worden / en behooren niet in den bosem van een Coninckrijck ofte Republijcke bewaert ende toeghelaten te worden: Maer alle Papiste Priesters openbaren hare rebellye soo haest als sy hen eenige goede hope van hare sterckte derven toeschrijven: Ergo moeten de selve in de Coninckrijcken ende Republijcken niet gheleden/ofte tot eenich quaet bewaert worden. Belanghende hare positiven ende regulen / soo hout Bannes t'selve staende by maniere van een nootsaeckelijc Parenthesis/reserve ofte onder de woorden by aldien: segghende/Dat de onderdanen oock voor de sententie van excommunicatie (by aldien sy suffisante macht hebben) haren Coninck moghen af-setten a. De Jesuyt Cresswel voucht het selve daer by als een seeckere cautie ende waerschouwinge: Laet de onderdanen (seyt hy) voorneme-

a Dominicus Bannes in Thom. 2a. 2ae q. 12, art. 2.

voornemelijck daer op letten, ende daer in op haer hoede sijn, dat sy in sulcken ghevalle bequame macht hebben naer den eysch vande saecke; of anders soo mocht het de Catholycke saecke hinderlijck ende nadeelich sijn b. Ende ten eynde niemandt een preservatijf jeghens haer vergift ghebruyckende/soude moghen seggen ende haer objecteren/ dat de gheleghentheyt vande eerste Kercke Gods/ende vande oprechte Christenen van dese onse tijden gheen voornemen ofte ghedachten en hebben ghehadt de Coninghen om den hals te brengen/al waren sy vyanden van Gods woort/maer dat sy haer gewillichlijc voor de professie van het heylighe gheloove hebben laten dooden: soo merckt eens aen in hoe een ongeruste mortier sy de Conscientie van alsulcke goede lieden ende Christenen stooten ende morlen / Alsdoen (seyt het voor-ghemelde Franchoys tractaetken c) moesten de Christenen alleenlijck lijden, om dat de Kercke noch niet volcomen ende volmaeckt en was ende om dat hare vyanden in meerder ghetale waren. Wederom op een ander plaetse/ seyt t'selve dat het pryselijc is te lijden als men gheen wederstandt en can doen d. Ende dit is haer upterste ellendichste plicht-ancker ende achterhoede/in dese haer over geven ende gedespereerde aenslagen: Daer aen oock haren grooten Cardinael hem misgrijpt / ende ghelijck als schip-breucke lijdt: Want hy antwoordende seyt: Dat d'oorsaecke saecke waerom de Christenen in voorgaende tijdē de wapenen niet en hebben inde handt ghenomen om daer door te trachten Keyseren ende Coninghen, als vyanden van het Catholycke geloove, af te setten, sy gheweest om dat haer macht ende cracht ontbraecke e. Hier door ist dat die vane nieuwe Roomsche geloove/ soecken dese boose menschen ende bedecte rebellen te excuseren. Want de voor gemelde Bannes leert daer van aldus: Door dese tweede Conclusie oft besluyt-reden, so wsrden de Engelsche Catholijcken, die alsnu de wapenen teghen de Protestanten niet aen en nemen, ontschuldicht, om dat henluyden ontbreeckt bequame ende suffisante macht f. Hier uyt can men sien ende bemercken / dat so langhe de Protestanten leven/sy t'selve haer leven moeten bekennen/ghelijck vande handen der Papistischer Factie te ontfanghen / ende alleen te leven om dat sy geen macht en hebbē om haer te beschadigen: Anders sins so souden sy van haer hooren eer sy haer souden connen sien/ mosghelijck in sulcker wijse/ als dat sy eenen grouwelijcken slach op haer ribben souden cryghen, ende nochtans niet weten wie dat het haer ghedaen hadde. g. Ja sy moesten al om den hals/want het volc Gods (seyt Creswel) is op hare conscientie ende sielen salicheyt verbonden, indien sy connen den selven (te weten den Protestanten) wederstant te doen h. Dan dit zijn maer hare positiven ende regulen/laet ons nv sien hare practijcken: Int jaer ons Heeren xvc. lxxx. Als Edmont Campion ende de voorsz. Robert Parsons in Engelant quamē/ so hadden sy versocht ende vanden Paus vercreghen Brieven van Dispensatie/van dat alle Papisten in Enghelandt / niet jeghenstaende dat de Coninghinne was gheexcommuniceert / nochtans de selve mochten betoonen volcomen gehoorsaemheyt in alle wereltlijcke saecken: nochtans met dese clausule ende by ghevoechde woorden (Rebus sic stantibus) so langhe de saecken alsoo stonden: dat is (ghelijck het naervolgende t'selve uptlegt) tot dat sy stercker wierden: Want in het jaer xvc.lxxxviij.

b Cresw. in suo Philop.

c Lib. de Iusta abdicat. Regis Henr. 3. pag. 278.

d Ibidem pag. 371.

e Bellarm. li. 5. de Rom. Pont. cap. 6. & 7.

f. Ban. in Thom. 2. 2. quæst. 12. artic. 2.

g Wt den brief van Cresuā/ aen den Heer Mounteagle.

h Cresw. in suo philo. pag. 201.

als de Spaensche Armade reede was/ ende dat sy/ midts het verdubbelen van haer beyder machten/yet beters mochten verhopen: so heeft onse lantsman Alan alsdoen gheschreven een vermaninghe aen den Adel van Enghelandt/ ende door t'selve/ als door des Pauws Ambassadeur ofte Nuntius uytghelept/ de voorseyde woorden alsoo met een parenthesis omvanghen ende gheschreven/segghende: Dat al hadde de Pauws toeghelaten datmen de Coninginne in tijtelijcke saecken soude gehoorsamen: dat nochtans de heylighe Vader Xistus Quintus alsnu een yeghelijck ontbont ende ontlaste vanden eedt ende getrouwicheyt die sy haer belooft hadden b. Ende dit is de ordinarise maniere vant doen der Pauwsen: want als sy vreesen dat haer partye ende factie minder ende onseeckerder is als d'andere/dan laten sy toe/ende bevelen oock datmen ghehoorsaemheyt thoone: maer het is alleen eenen politijcken treck/om voor haer Soldaten ende aen-hanghers tijdt te winnen ende hem haren asem te doen scheppen: ghelijck Clemens de laetste Pauws den Prischen ghedispenseert ende toe-ghelaten heeft de Coninginne soo langhe te ghehoorsamen/tot dat hy eenich betrouwen ende seeckerheyt hadde vant succes vande saecken van Tyron: Want hy alsdoen op den xxen. Januarij xvjc. ende een/ eenen brief schreef aen den selven courage ende moet in te spreecken: Fili dilecte nobilis vir salutem,&c. Mijnen beminden Sone, alle ghesontheyt, &c. Daer na noemt hy de selve rebellye/Sacrum Fœdus, Een heylighe Ligue ende verbintenisse; belovende dat hy daer inne voort-gaende/ een heylich/gheluckich succes ende eynde soude becomen: Deus pugnabit pro vobis,conteret inimicos suos ante faciem vestram: Godt sal voor u vechten,ende sal u vyanden voor u ooghen onder de voeten treden. Maer den tijt heeft gheleert (Godt danck) dat hy een valsch Propheet is gheweest.

b Alan in sijn bouck geintituleert Admonition

De neghenste Reden.

Soo wie trouwloostijck of weygheret ofte breeckt den eedt die hy luyden van verscheyden Religie heeft ghesworen (alsoo een eedt den heylichsten bandt is die Godt den menschē toegheſtaen heeft/ als wesende de meeste verseeckeringhe a vande ghetrouwicheydt der menschen/ende een eynde van alle twist b;) moet de selve nootsaeckelijck anders niet ghehouden worden dan voor een trouwloos ende verraderlich mensche: maer de Papiste Priesters sijn aen ende in alsulcke trouwloosheyden schuldich: Ergo moeten de selve voor trouwloose ende verraderlche menschen ghehouden worden. Dat sy daer aen eñ in schuldich sijn/sal blijcken ende ghesien connen wordē uyt dese drye poincten: eerstelijck in de maniere van den eedt te weygheren: Ten tweeden in hare behendicheyt met den eedt te spotten: Ende ten derden int breken ende ontbinden vanden selven. Soo veel belangt om eenen versochten eedt te weygheren/soo redenen wy aldus: Soo wat dienaer ghevraecht sijnde by sijn meester/ om te verantwoorden ofte te sweeren/dat soo hy den selven sijnen meester aengheranst sage van sijne doodlijcke vyanden/hy alsdan hem soude verdedidigē ofte verraden/ende dat den knecht de selve vrage niet en behaechde / ofte uyt-

a Iere.4.4.
b Heb.6,16.

stelde daer op te antwoorden / de selve soude oochschijnlijck openbaren dat hy van een verraderlijcke dispositie ende ghesteltenisse was : maer alle Papiste Priesters sijn in ghelijcke saecke betreffende de ghetrouwe onderdanicheydt tot den protesterende Coninghen van alsulcke humeuren / dispositie ende ghesteltenisse: Ergo al haer maniere van doen van te segghen Weest ghegroet Meester e, is maer alleen om een Cusken te gheven / ende daerentusschen sijnen meester te verraden.

e, Mat, 26, 49

Om t'welcke door hare positiven / regulen ende practijcken te bewysen; ende eerst aengaende dat henluyden het vragen mis haecht/ soo heeftmen bevonden dat int examineren van Priesters / ende haer af vraghende (ghelijck het een noodtsaeckelijcke politie in borgherlijcke ende politijcke staten is dat het selve somtijdts ghescheide / of de Paus macht ghegheven ende bevolen hebbende dat d'Ondersaten vande Coninghinne/ teghens haer de wapenen souden nemen ende rebelleren/ ofte dat een uytheemsch Prince in haer Coninckrijcke viele/ of sy het dan met de Coninginne souden houden of met hare vyanden? Voor eerst soo en behaghen henluyden dese interrogatorien ofte vraechstucken niet. Alan noemt de selve, eene onwettelijcke onnatuerlijcke ende onverdraechlijcke ondersouckinghe des menschen conscientie d.

Ghelijc ooch dese manier van examineren die by den Princen gedaen wort voor de bewaringhe van haer ende haerder ondersaten leven by Creswel wordt ghenaemt een onrechtvaerdighe ende bloedighe examinatie e. Worden oock dese vragen by Stapletonio genaemt Nieuwe ende Captieuse ofte begrijpelijcke vraghen, vraghen die Godloos sijn, ende subtijle Barbarischeyt ende rouwicheyt smaeckende f. Ghelijck of Sampson ghehouden was geweest sijn hooft ten eersten in Delilas schoot te legghen. Maer neen dese hare antwoorden betoonen dat alsulcke Interrogatorien ende examinatien so nootsaeckelijck sijn/ als de selve by haer met boosheydt werden teghengesproken ende veracht: want alsoo het een ingheboorne wet der natueren is datmen sorghe draeght voor sijns lijfs bewaringhe g, soo oordeelen sy daer van seer qualijck/ ende worden van de Heydenen daer over met redene berispt: de roovers ende moordenaers waken des nachts, ende leggen stricken om den menschen te vermoorden, sult ghy daerom niet waken om u selven te bewaren h? Soo veel belangt het dilayeren ende uytstel te nemen / op de vraghe die men urgeert/ ende henluyden port om te beantwoorden/ te weten soo de Paus ofte yemandt door sijnen last het landt quaem invaderen ende aentasten/ wat voor een partye sy alsdan souden kiesen/ dan staen sy al twijfelende ende perplex toe en sien/ ende hebben sommighe van die d'examinatie deden gheobserveert dat sy antwoorden: Ick sal my dan beraden als de ghelegentheyt ende de saecke haer sal presenteren: Andere/ Ick sal dan antwoorden, ende niet te voren: Andere/ Ick en ben noch niet gheresolveert: Eyntelijck andere/ Ick sal alsdan doen t'gene my God in den siu sal stuyren. Ende hoewel dese hare mom-aensichten breet genouch sijn/ om haer aensichten te bedecken; nochtans so maeckt haren Cres wel henluyden seer haest bekent seggende/ dat so de Paus

d Alan in sijn bouck geintituleert, Een trouwe waerschouwinge pag. 68. 70.
e In suo philopat. pag. 350. & 351.
f In suo Didymo. pag. 205. & 206.
g Cic. pro Milone.
h Horat. Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones, &c.

de Paus beveelt datmen het oorloch sal aennemen om de Religie wederom in haren ouden staet te stellen, so en moeten sy (ende moeste dit hare antwoorde sijn) behoudens hare conscientie, niet anders doen, dan het met de partye van de Roomsche Catholijcken houden i. Dese man spreect doch sonder parabolen/ eñ sonder daer een douckken om te windē: gebruyct van den deckmantel vande Religie ende adieu alle onderdanicheydt. Volcht nu het tweede poinct t'welck is met den eedt te spotten/ ende dat by den eenen Mennonisten treck ofte den anderen/ gelijck daer is dat sy (doch niet eygentlijck) heeten een equivocatie: Andere noemen het reservatie ofte een achterhoudinghe: wy sullen het alderquaemste den naem gheven van Collusie/ ofte met den eedt te spotten. By exempel een van henluyden seyt/ Soo eenich rechter ten onrechte yemandt eenen eedt afvordert, soo mach de gheexamineerde sweeren by een equivocation, dat is, wesende ghevraecht; hebt ghy dat ghedaen ofte niet? de selve (al heeft hyt schoon ghedaen) mach daer op andtwoorden: ick hebbe het niet ghedaen, meynende secretelijck in synen sin; op die tijdt: of ick hebbe het niet gedaen, meynende, dat ick het u niet gheseydt en hebbe: of andere ghelijcke uytvluchten k, soo ghy begheert te weten wie d'Autheur van den voorschreven treck is/ het is den Cardinael Tolletus: soo ghy noch vorders vraecht van wat credijt ende aensien de selve is/ de Jesuyt Vasques seydt dat de Pauws Gregorius de derthiende hem een groot Privilegie ende voordeel ghegheven heeft/ de welcke tot hem schrijvende/ seydt aldus: uwe gheleertheydt is soo groot, ende ons door langhduyrighe experientie soo wel bekent, dat wy meynen niet betamelijck ende billijck te syn, dat uwe schriften ende boucken het oordeel ende de censure van andere soude sijn onderworpen l. T'ghene voorschreven is appliceren ende buyghen sy bequamelijck in saecken van de Justitie van Enghelant int examineren van hare Priesters in deser manieren: De Officiers vande Coninginne van Enghelandt (seydt Gregorius Martini) en connen met recht niemandt den eedt afnemen, om dat eene Kettersche Coninginne gheen Coninginne en is m. Op welck zandt ghebouwdt is t'ghene sy besluyten/ te weten Alan/ Persons/ ende Martinus/ Dat soo op een Priester suspitie ofte achterdencken viele, ende dat hy in een haven ofte erghens anders wesende ghevraecht werde nae sijnen rechten name, naer sijn Vaderlandt, gheslacht ofte vrienden, hy mach het al loochenen, ende het kindt eenen anderen naem gheven n. Ende wederom / Als een Priester voor den Rechterstoel is ghebracht, daer de Overicheden van t'Rijck jeghenwoordich sijn, ende dat hy den eedt ghedaen hebbende, van ghelijcke saecke wordt ghevraecht, soo mach hy andtwoorden op de voorseyde maniere, ende dat by equivocatie; om dat de ghene die hem vraghen gheen recht en hebben om hem te vraghen, alsoo sy Tyrannen sijn, ende de goede wercken soucken te straffen o. VVelck poinct van equivocatie (seyt Person) moet niet alleen by alle gheleerde inde Godheyt voor goet gehouden worden, maer oock gheoordeelt nootsaeckelijck te sijn, om dat in sommighe saecke, midts den leughen toe-staende, andere inconvenienten ende swaricheden worden gheschout p. Desen man sien wy leeren (ghelijck of hy den eenen Duyvel door den anderen wilde verdrijven) hoe men al lieghende eenen anderen leugē mach

i In suo philopat. pag. 352.

k Tollet. Car. lib. 4. Instit. Sacerd. cap. 21. & 22.

l Vasq. Epist. Dedicat. ant. Comment. in Luc.

m Greg. Mart. in lib. resolutionis Casuum.

n Resolutio quorundam Casuum Nationis Anglicanæ.

o Ibidem.

p Persons in sijne corte Apolog. fol. 193.

q Besiet ende leest Aquin. ontgaen: nochtans is dit de alghemeyne leeringhe van hare Scholen/ ende even wel meer als Heydensch: want onder den selven was dit een wet der conscientie/dat het bedroch niet en ontbant, maer veel meer r Fraus non dissolvit, sed distringit perjurium. Cic. verbandt den ghenen die meyneedich wasr. De practijcke van desen aerdighen treck van equivocatie by den Priesters alsoo ghepracticeert/ is bevonden by experientie vande Magistraten in dese laetste tijden gheheel ghebruyckelijck gheweest te sijn: het is te bedencken dat de selve practijcke ghecropen is uyt sinte Franciscus voormouwe; VVant de selve (ghelijck Navarrus schrijft) ghevraecht sijnde waer henen eenen seeckeren moordenaer was gheloopen die dicht voorby hem was ghepasseert; heeft geantwoort,sijne handen door de mouwen steeckende,hy en is hier langs niet gegaen,meynende door sijne mouwen s. Volcht s Navar. Tom 3. cap.12. eyntelijck het derde poinct/t'welck is vant misbruyc des eedts/mits den menschen daer van te ontslaen ẽn te ontbindẽ/ want hoe wel men in wereltlijcke saecken eet van ghetrouwicheyt ẽn onderdanicheydt af-neemt/nochtans wert t'selve by henluyden so uytgeleyt ẽn gheinterpreteert/ dat het altijt te verstaen is/ met een reserve / ende sijn noch hebbende op een hoogher ende machtigher hooft/ ende ghelijck t Inde vierde Redene. hier voren ghesepdt ist/ dat de selve eedt soo langhe duyrt als het den Paus belieft; de welcke de macht heeft soo wel sijn selven, als anderen, te ontslaen van den bandt des eedts. T'welck ooch hare oude Glosse ende uyt-legginghe mede brenght/segghende: Dat de saecke alsoo moet uytgheleyt worden,namentlijck ten ware den Paus hem ontsloeghe van sijnen eedt,alsoo int doen van alle eeden, de macht ende authoriteyt vande Overicheyt daer uyt ghesloten moet sijn u. De practijcke hier van hebben u Glos.ad decret. lib.2. tit.24. c. 10. wy ghetoont inde voorgaende reden: wy moghen hier noch by voughen een exempel van ouderen tijden. Een seecker Coninck (seydt een Jesuyt) is uyt-ghevaren jeghens den Paus Gregorius den twaelfden, om dat hy ten tijden van een groote periculeuse scheuringhe in de Kercke, opentlijck ende solemnelijck hadde ghesworen, dat soo hy Paus ghemaeckt werde,hy t'selve soude weygheren;maer sijnde daer toe gecosen,so heeft hy x Azorius Inst.Mor. lib.5.cap.15. niet minder willen doen x, De voorsz. Canonic en ontbrack gheen Canon ofte Gheestelijcke wet / om dese meyneedicheydt ontwijfelijck te straffen/hoe wel de Jesuyt op een presumptie van (ex justa causa) uyt rechtveerdighe oorsaecke, de selve meyneedicheyt sochte te defenderen ende daerom ooch int self de sijn bouck de voorsz. haren generalen reghel ende positijf staende hout/segghende: Ander luydens eeden mogen y Idem Azor.lib.12. c.9. by den Paus ontbonden ende te niet ghedaen worden y. Inder voughen dat als de Paus maer zijn Bullen van ontlastinghe ende bevrijdinge van onse Enghelschen over sal senden/den bant van hare eedẽ salmen sien soo sterck te sijn/als den knoop van een biesch ofte stroo.

De thiende ende laeste Reden.

De welcke soo beseten is met dese voor-verhaelde oproerighe seditieuse regulen ende positiven/dat hy ex Officio, dat is soo veel hy een Roomsch Priester is/de selve moet voorstaen ende daer van professie doen/de selve moet gheoordeelt worden een desperaet Verrader

rader

raders te wesen: Maer alle Roomsche Priesters/als Priesters/ staen door ende doen professie/sommighe van dese ende sommige van d'andere/alle van dese oproerighe seditieuse positiven: Ergo moeten de selve gheoordeelt worden desperate Verraders te sijn. T'selve wort bewesen met een redene byden Latijnsche ghenaemt Argumento relationis: dat alsoo hier gesien wort dat de Autheurs ende Belhamers van dese Rebellische leeringhe sijn de principaelste Rabbijs van hare Secte/die openbaerlijck gheauthoriseert/ende heure macht met de ghewoonlijcke privilegien van hare Kerck/bekleet wordt: soo en can men dan niet anders dencken ofte imagineren/of de leer-jongers sijn besmet door de leeringhe ende het leven van alsulcke Doctoren ende Meesters als hier boven ghenaemt sijn/te weten: D'eerste Tolletus een vande leste Cardinalen/ wiens schriften dit speciael Privilegie van den Pauws Gregorius den derthienden hebben/ Dat (ghelijck hier voren uyt den Jesuyt Vasques is ghesept gheweest) de selve sonder Censure ofte examinatie van yemant, alle de werelt vercondicht ende ghemeyn ghemaeckt mochte worden. Ende het bouck daer in de selve vergiftighe positiven ende regulen ghestelt staen/is gheintituleert/ De Instructione Sacerdotum: dat is/ vande onderwijsinghe voor de Priesters.

De tweede de Cardinael Bellarmin een publijck Leser tot Roomen in sijn bouck gheintituleert/van den Paus van Roomen, ende ghededicеert aen Xistus Quintus Pauws aldaer. Die welcke by den selven Pauws daer toe is geauthoriseert/ende tot gheen anderen eynde aldaer gestelt/ dan (gelijck hy selver bekent) om die jonckheyt ende Scholieren te leeren ende instrueren, die zijn Heylicheyt soude moghen senden aen gheen sijde vande Berghen a. T'welck sijn alle de Schotsche/ Poolsche/ Neerlantsche/ Denemarcksche ende Enghelsche loopers ende extravaganten.

a In principio vol. prin. Epist. Dedic. de Pontif. Rom.

De derde de Cardinael Alan, die vande selve Paus Xistus Quintus tot Cardinael/ten selven eynde/inden jare xvc. lxxxviij. ghemaeckt is; want int selve jaer als de Spaensche Vloote ghesonden wert om Engelandt te invaderen/soo heeft hy een bouck uyt laten gaen/ ghenaemt: Een vermaninge aen den Adel van Engelant, streckende in stede van een Trompet van Rebellye/om de wapenen jeghens hare Souveraine Princesse te doen aen nemen.

De vierde Molina, wesende een Leser inde Godtheyt/inde hooghe Schole oft Universiteyt van Evora b.

b Eborneñs.

De vijfde Gregorius van Valentia, Leser inde Godtheyt/inde hooge Schole van Ingelstadt.

De seste Doctor Stapleton, Leser inde Godtheyt tot Leuven.

De sevende Dominicus Bannes, Leser inde Godtheyt inde hooghe Schole van Salamanca. De welcke mede bevleckt sijnde met de selve leere/ is dien niet jegenstaende in Hispanien seer gepriviligeert ende vereert/met dese recommandatie: Dat hy ghescrevē heeft een wonderbaerlijc bouck, ende proffitelijck voor alle gheleerden inde Godtheyt c. De Minnebroeders/ om t'selve werck mede met hare ghetuygenisse te vereeren ende prijselijck te maecken/ segghen aldus: Ende op dat sulck een waerdich ende prijselijck Bouck de verdienste van een heylich

c Frater Daques Reg. Hisp. Cõfes. in Commēt. Dominici Banesij.

ghehoorsaem werck niet en ontbreecke, soo reeckenen wy hem de selve uyt cracht des heylighen Gheests toe, onder ons formeel ghebodt, inden naem des Vaders, des Soons, ende des heylighen Gheest, Amen: ende dit alles niet jeghenstaende t'ghene yemandt daer jegens soude moghen seggen d.

d Fratrum Minor. de D. Bannesij Cõment. Encomium,

Wy hebben mede ghewach ghemaeckt/ ende gheallegeert de Resolutie van het Collegie der Jesuyten tot Salamanca in Hispaengien/ vanden jare xvjc. ende twee. Van ghelijcken Creswels Philopater te Roomen gedruct/ Licentia Superiorum; Met Licentie vande Overicheyt, dat is vande Jesuyten aldaer. Doch wat ist van noode dat ick vermaen maecke van Renoldi Rosæo, mede een Doctoor in de Godtheyt/ ende een vande principaelste in de Seminarye ofte Schole van Rheims; vã Parsons in sijnẽ Dolman, mede eenẽ voornemẽ Regent in de Seminarye tot Roomen; De wijle ghy siende wat voor luyden de Meesters vande selve Schole/ Seminaryen ofte Interyen sijn ende wat voor vruchten sy voort-brẽgen/ ghy daer vã eẽ prouve cont nemẽ/ om vande jonge plantkens te oordeelen. Indien yemandt noch vordere onderrechtinghe deser saecke soude begeeren te hebben/ so mach hy te rade gaen met Carolo Molinæo ende Ponto Tyardæo, beyde van Parys/ de welcke ick verstae dat van eenen ygheliijcken nu moghen ghelesen worden/ hoe wel ick de selve noch niet hebbe connen lesen. Tot verseeckeringhe van al t'ghene voorschreven is/ soo en is daer gheen Priester die soude derven ontkennen / oft hy heeft inde selve Schoole ende Seminaryen woonende/ eedt van ghetrouwicheydt ghedaen aen den Generael ofte Opperste van hare Schole: Ghelijck mede notoir ende eene ygheliijcken kennelijck is/ dat alle de Generaels absolutelijck verbonden sijn aen haer al gemeyn Hooft/ te weten den Pauws/ al te samen van hem hanghende/ ende sijne handẽ eñ voeten sijnde/ om te wandelen eñ te wercken/ in alle saecken daer in t'selve Hooft haer soude willen ghebruycken. De welcke (ghelijck wy gehoort hebben van Gregorius den sevendẽ/ Gregorius den twaelfden/ Pius Quintus ende andere) alle onderdanen geabsolveert eñ ontbonden heeft van alle ghehoorsaemheydt, ende haer belast de wapenen jegens de geexcommuniceerde Keysers, Coningen ende Coninginnen aen te nemen. Sullen wy dan nu dencken dat de oude Vossen sulcx gheweest sijnde/ de jonghe haren aert sullen verworpen? Indien noch yemandt van dat volcxken eenighe goede hope gaf/ het waren de wereltlijcke Priesters: de welcke men heeft ghesien dat veel dinghen seer getrouwelijck jeghens de Jesuytsche rebellyen ende hare practijcken/ hebben geschreven: maer na dat sy ghesien hebben dat sy alle faveur ende goede ghenegentheden verloren hebbende/ t'selve den Jesuyten aengewassen is: ende dat de Pauws haer oock jegens valt/ soo sluyten sy hare Conscientie op eñ houden haer stille/ gheheelijck hem den Opersten Priester e onderworpende/ wiens last eñ bevel/ naer gelegentheyt van de Jesuytische Factie/ ofte gheheelijck benomen ofte besnoyt wort. Soo dat wy even soo wel mogen verwachten rijpe druyven van een doorne boom/ ofte eenen witten Æthiopischen Moor/ als van dese Religie een ghetrouw onderdaen.

e Wat de gelegentheyt van dese sake is, eñ hoe dat ampt vã Opper-priester eerst in Engelant ingevoert is/ salhier achter geseyt worden.

Dus verre heb ick bewesen (lieve broeders) de hooft-pointen van deser luyden leeringhe/ de selve niet particulierlijck wederleydt ofte

omghe-

dinghestooten hebbende; want dit (gelijck ick verstaen hebbe) en was uwe begeerte niet/eñ daerom niet van noode en was alsulcke moeyte op my te nemen: te meer dat ick sie dat sy in alle hare saecken soo natuerlijck onmenschelijck sijn/datmen van haer mach besluytẽ/hæc recitasse,refutasse est f. Sulcx dat (naervolghende hier in het exempel van onsen Salichmaecker)alleenlijc het seyt verhalende doet dat,&c. sonder veel de schult te ondertasten / wy uytspreken moghen wee sy u g,&c. de sententie van condennatie jeghens haer:voor soo veel nameutlijck als alsulcke sonden het brant-merck van Godloosheydt in hare voorhoofden draghen/ daer by een yegelijck de selve mach onderscheyden/gelijck de Apostel leert: De wercken des vleeschs sijn openbaer,als daer sijn overspel,haet,twist, meuterye, moort, ende dierghelijcke saecke; ende soo wie de selve sal doen,en sal het rijcke der Hemelen niet besitten h. Wesende de selve sonden soo straf baer van haer selven / ende oock int oordeel van een redelijck mensche/datmen van de selve mach segghen:Sommigher menschen sonden sijn soo openbaer, datmen de selve te vooren oordeelen can i: Ende soo noch echter onder de Roomsche Leeraers (die oock boosdoenders van t'meeste quaet pleghen onder den naem van heylicheyt te ontschuldighen) soodanighe ghevonden mochte worden die dese verraderyen ende schelmstucken den naem van heylicheyt ende Religie soude willen gheven: weet (seer beminde) dat ghelijck S. Hieronymus seyt: dese gheveynsde heylicheydt een dubbelde sonde ende boosheyt is k: ende dat ick alsoo ghereet sal sijn haer versierde pretensien ende voorstellen te weder-legghen/ als sy clouck sullen sijn/om die voor den dach te brenghen. Een saecke wil ick u voor dese tijt noch vermaent hebben (lieve broeders) om u tot een preservatijf ofte conserve jeghens alsulcke fenijnighe regulen eñ practijcken te dienen ende strecken/het is maer ghemaeckt van twee simpele cruyden/ te weten vande eenvoudighe Leere des Apostels/ ende vande prackttijck der saecken die inde eerste Kercke voorgevallen sijn. De H. Apostel ende ghetrouwe Leeraer Petrus grootelijcx verschelende van dese vermomde Priesters/vermaent de Christenen aldus: Laet onder u luyden niemant lijden als een Moordenaer ofte Dief, ofte als een Quaet-doender,ofte als een die ander luyden saecken onderwint: maer soo yemant lijdet als een Christen mensche, laet hem niet beschaemt werden,maer gheve oock in sulcken ghevalle, Godt de eere l. Soo dat wanneer alsulcke Christenen voor hare moordadicheydt lijden/ moghen misschien wel gemartelde/ maer nimmermeer Martelaers ghenoemt worden. Ten anderen soo sijn de exemplen van de eerste Kercke claerlijck vertoont by Tertulliano in sijne Apologie/ voor soo veel aengaen mach de rechte yveraers van Christenen/ de welcke/ hoe wel sy in hare tijden vanden Tyrannen/ overmidts de bekentenisse van haer oprecht ghelooде wel vervolcht sijn gheweest/ soo hebben sy nochtans versekeringhe ghedaen van hare ghetrouwe onderdanicheyt/ in deser manieren: Wy bidden voor alle Keysers, dat hen Godt ghelieve te geven eẽ lanc levẽ,een sekere eñ vaste regeeringe, een Huys sonder perijckel,stercke velt-legers,getrouwe Raets-luydẽ,goede Onderdanẽ eñ een vredelijcke werelt m. Eñ om den Princẽ alle jalousie

ende

f Het verhalen vande saecke alleyn/ is een volcomen wederlegging.

g Wee sy u ghy Schriftgeleerden eñ Phariseen/ want ghy doet/ etc.

h Gal. 5. 20.

i 1. Timoth. 5. 24.

k Simulata sanctitas, duplex iniquitas est.

l 1. Pet. 4. 15

m Tert. Apol.

ende achterdencken uyt het hooft te nemen/ hoe wel de selve van God afghevallen ende Apostaten waren/ so is de heylige Leeraer Nazianzenus onbevreest geweest om der Christen ghetrouwicheyt/ gelijck tegen alle valsche ende calumnieuse beschuldinghe te verdedighen/ seggende: Tegen wien van den uwen hebben wy oyt yemant van uwe onderdanen, die anders genouch tot rebellie eñ oproer gheneghen zijn, opgeweckt? ofte naer wiens doot hebbẽ wy oyt gestaen n. Nu om een besluyt te maecken/ ick bidde u siet ende let eens op dit leste (ick bidde God dattet het laeste mach wesen) verraet/ eñ oordeelt of het niet en behoort geheeten te worden Legio o, siende dat daer in gevonden zijn so menige moordadige herten/ wiens voornemen ende trachtinge daer toe streckten/ om met eenen slach soo veel vervloucte moorden aen te rechten: sulcx dat niemant van dit grouwelijck ende ongehoort quaet can seggen/ als de Propheet seyde van dat groot goet: Gelijck wy het gehoort hebben, soo hebben wy't gesien p; maer ter contrarije/ t'gene wy gesien hebbẽ/ diergelijcke en was noyt gehoort. God wil ons door syne groote ghenade bequaem maecken/ dat wy oprechtelijck daer voor mogen danckbaer zijn/ ende henluyden recht leetwesen geven om dese Guelpische Factie af te leggen ende te verloochenen: Dat oock God ghelieve altijts uyt de confusie eñ ongheregeltheyt van hare sonden te wercken de bekeeringe haerder sielen: Stellende ons altsamen die daer aenroepen den name Christi Jesu door synẽ heylich-maeckende geest/ inde heerlijckheyt van syne Salichmaeckende ghenade. Tot den welcken/ etc.

n Nazianz. Orat. 2. in Iulianum.

o Marc. 5. 9.

p Psal. 48. 9.

Onder stont

Vwen T. M.

Naerder Verclaringhe

van sommighe saecken die in dit Boucxken vervatet staen.

Lso int voorschreven Tractaetken Fol. 13. verhaelt staen eenighe verraders / namentlijck/ Arden, Sommervile, Parry, Cullen, Squire ende Lopez, eñ dat daer van ghesept wort dat de selve door vermaninghen/Instigatien / ende aenporringhen van Priesters ende Jesupten hebben ghesocht de doot van de overledene Coninginne van Enghelant: soo soude t'selve also cort ende simpelijck ghestelt misschien moghen veroorsaecken tweederhande opspraecken; daer van d'eene wel mocht zijn van die ghenige die hier onder ons in dese Landen woonen/de welcke souden meynen dat het niet genouch en is/ alsulcke verraders te noemen eñ daer mede also slecht door te gaen/als of mẽ hier in Engelant ware / daer de feptẽ eñ attentatẽ zijn geschiet/ eñ overmits het niet lange geledẽ en is/ de levendige getupgẽ alsnoch in wesen zijn/die t'selve den een den anderen zijn voort-seggende/ende also maecken/dat het een pegelijc aldaer notoir eñ kennelyck is; maer dat het wel behoorde/eñ van noodẽ ware eenich naerder verhael daer van gedaen te worden: te weten wat voor persoonen de selve zijn geweest/ende hoe het met de selve verraderije toegegaen is. De andere opspraeck soude mogen gedaen werden vande eenvoudige Roomsche Catholijcken deser landen / als dat d'autheur vant voorsz. boucxken met onrechte de Priesters ten opsiene vande voorghenoemde verraders eñ verraderije schijnt te beschuldigẽ/ van dat sy den selvẽ verraders daer toe vermaent eñ gepoort souden hebben. Om beyde de welcke te voldoẽ eñ goet contentement te geven/ eñ dat ick meyne dat het mede sal streckẽ tot verclaringe van vele saeckẽ die in dit Tractaetkẽ gestelt worden/so heeft my goet gedocht alhier hy te vougẽ int cort de Historie/ofte de rechte geschiedenisse vã twee der voorgenoemde verraderiẽ/te wetẽ vã Parry eñ vã Squire/om daer af wt te nemẽ tgene van d'andere wt d'Engelsche Historiẽ sal commẽ gelesen wordẽ. Eñ so veel belangt den eersten/wort daer van in deser manieren geschreven:

Willem Parry Doctor inde Wetten / een man van groot verstant/ maer grooter in syne quade willen eñ genegentheden/ desen na dat hy al syn goet/eñ oock bynae tselve van syne huysvrouwe hadde verteert ende opgegeten: jae dat hy een groote querelle ofte questie met eenen Hugues Hare een Templiersch Edelman hadde uptstaende/heeft inden jare 1582. voor hem genomen den neuse inden wint te steken/ende eens naer Vranckrijck te gaen; Alwaer gecomen zijnde/ eñ onder anderen inde stadt van Parijs/heeft hy hem willen familiaer eñ bekent maecken met eenige Enghelsche Edelluyden die om hare Roomsche Religie upt haer vaderlant ghewekẽn waren. Dese hebben beginnen te twijfelen hem in haer geselschap te nemẽ/ vreesende dat hy expres-

selijck daerom by henluyden was ghecomen om haer ende hare handelinghen ende compoortementen te verspieden. Sulcx dat hy daerom van daer getrocken is naer Lyon/ eñ van daer naer Venetien/ alwaer comende / ende voor een Engelsman aenghesien ende bekent wordende/ soo is hy by forme van Inquisitie gheexamineert gheworden/ maer hy wiste so goede redene van sijne Catholijcksche Religie te geven/ dat hy zijne ondervragers ende rechters daer van goet contemēt heeft gedaen/ ja is van allen seer bemint geworden/ eñ voornemelijck van Benedicto Palmio Jesuyt die aldaer onder den sijnē van grooten aensien was. Daer nae heeft hy voor hem ghenomen eenen treck te doen/ daer door men van hem soude hooren spreken/ ende nam voor de Conninginne van Engelant sijn natuyrlijcke Princesse te vermoorden/ eñ door t'selve middel het vier inde vier hoeckē van Engelant te ontsteken/ t'selve zijn voornemen fonderende/ soo wel om sijn vaderlandt vande Tyrannye te verlossen/ als om tot de Croone te brengen de Conninginne vā Schotlant/ de welcke een Catholijcksche Princesse / ende veel naerder ende habijlder was om t'selve Rijck te regeeren. Welck voornemen hem door zijne eyghen beroeringe in ghevallen is/ sonder voor sijn vertrec uyt Engelant t'selve met de Conninginne van Schotlant gecommuniceert te hebben / gelijc hy daer na ghevanghen zijnde heeft bekent. Maer om dat t'selve een gewichtich voornemē was / eñ dat het God eñ sijne conscientie aldermeest raeckte/ so heeft hy t'selve in communicatie ghelept met den voorseyden Palmio/ de welcke volgende den ordinarissen regel ende positijf van zijne secte/ en heeft hem daer van niet alleen niet ghesocht af te brengen/ maer heeft hem grootelijcx daer in versterckt / seggende dat hier in gheen ander schade alst lange vertoeven en was gelegen. Van daer is hy wederom ghekeert na Lyon/ alwaer hem eñ sijn voornemen insgelijcx ontdeckende aende Jesuyten/ is hy vanden selven seer gelooft eñ gepresen gewordē: weynich tijts daer na is hy gecomen tot Parijs/ alwaer eenige gevluchte Engelsche Edellupden gehoort hebbende van sijn voornemen/ hē hebben begonnen te omhelsen: onder anderen eenen Thomas Morgan/ de welcke hē versekert heeft/ dat hy so haest niet in Engelant en soude sijn ghecomen eñ zijn voornemen volbracht hebben/ ofte daer soude al ordre gestelt zijn/ datter eē machtich leger van Schotsen in Engelant soude vallen om t'selve Coninckrijck voor de Conninginne van Schotlant te versekeren. Ende hoe wel dat Parry hier toe geheel scheen geresolveert te sijn / so werde hy nochtās eenichsins tegē gehouden door eenige prickinge van sijne conscientie: daerom hy oock de saecke andermael in communicatie stelde met eenighe Engelsche gheestelijcke persoonen/ die hē daer van sochten af te brengen; jae een geleert Priester genaēt Watel/ heeft hem seer ernstelijc vertoont dat alle de Wetten Gods eñ der menschen daer jegēs waren strijdēde. In dese wanckelbaerheyt van Rade/ soo delibereert hy hem om daer van te spreken met de Jesuyten van Parys/ voornemelijc hem addresserende aen eenen Hannibal Coldretto/ den welcken hy int biechten openbaerde zijn eerste voornemen/ eñ de twijffelachticheyt daer in hē de voorsz. Watel hadde gebracht. Maer dese Jesuyt die geen persuaderende redenen en ontbraken/ heeft hem onderricht dat d'voorsz. Watel eñ alle d'andere

die hem

die hem dese twijffelachticheyt int hooft haddẽ gebracht Ketters waren. Ende hebbende hem op zijnen eersten wech ghebracht/heeft hem (volgende hare gemeyne regulen eñ formulieren in gelijcke saecke gebruyckelijc) de saecke doen communicerẽ met eenighe andere Heerẽ. Desen Engelsman aldus beraden eñ geparsuadeert sijnde/ heeft van haer orlof genomen/eñ is naer Engelant gegaen/ wel ghedelibereert om zijn schelmstuck int werc te stellen. Om waer toe te geraecken/ so heeft hy alle middelen gesocht om de handẽ vande Coninginne te kussen/seggẽde dat hy saecken van grooter gewichtẽ met haer te handelẽ hadde:dit was ontrent de maent Februarius des jaers xvc. lxxxiij. Eyndelijc so is hy by de Coninginne gebracht/eñ heeft haer int lange vertelt de geheele Historie vã zijne reyse/eñ dat hy hem geveynst hebbende een overlooper te sijn/alle de practijcken eñ handelingen die de Engelsche Papistẽ jegens hare Mayesteyt onder handen haddẽ/ ontdect hadde:ja dat hy haer belooft hadde den eersten te wesen die haer nae het leven soude staen:t'welc hem groot credit onder henliedẽ hadde gegevẽ;maer dat hy niet te min liever duysent doodẽ hadde te sterven/dan sijn siele met so een vervloecte gedachtenisse te besmettẽ. Hy was een wel bespraeckt man/eñ van goede apparẽtie/de welcke hem langhe te vorens bereyt hadde om zijn personagie niet te vergeefs te spelen:eñ en ontbraecken de Coninginne gheen Spien daer door sy alreede daer van wat vernomen hadde/eñ daerom ooc wiste dat eẽ gheedeelte van t'gene hy seyde waerachtich was/eñ hem daerom noopende de reste beter geloofde:eñ hebbende voor aengenaem zijne vrymoedicheyt ende openhertichheyt/ beval hem dat hy uyt het Hof niet gaen en soude / ende dat hy daerentusschen door brieven de wille ende gheneghentheden van hare vyanden soude soecken te ontdecken : t'welck hy oock beloofde te doen / ende volghende sijne belofte / de selve Princesse met veel beuselinghe payende / heeft dicmael by haer ghehoor ghehadt.

Ende ghelijck het ghebeurde dat de selve op eenen tijt ter Jacht ginck / soo heeft hy haer altijt ghevolcht sonder haer uyt sijnen ghesichte te verliesen : de Coninginne verre van hare Heeren ende Edelluyden verdwaelt sijnde/heeft haer van den paerde doen af setten om haer in een bosch aenden voet van eenen boom wat te ververschen/ wanneer oock Parry daer ontrẽt wesende / tot twee reysen toe in sijnen sin hadde haer om te brengen/maer hy worde te rugge gehouden door de eerlijcke ghemeynsaemheydt ende vryheyt die sy hem toeliet. Op eẽ ander tijt als hy met haer naer het avontmael meynde te gaen wandelen in den thuyn van haer paleys ghenaemt Weithal/ welcke achter de riviere van de Teems uyt quam/ daer hy een schuyt al bereydt hadde om daer mede te ontcomen als het feyt soude zijn volbracht/ende dat hy in dier manieren sijnen slach waer nam/so is hem de Coninginne in deser voeghen ontsnapt:te weten dat hy meynende de selve int intcomen vanden thuyn waer te nemen ende haer te vermoorden/so is sy subtelijck wederom gekeert nae haer paleys toe/ seggẽde dat het tijt was om na hare camer te gaẽ/wesende gedreycht door dẽ avont-douwe/also sy des anderẽ daechs door ordonnãtie vã hare Medecijns moeste gelaten worden:eñ al soetkẽs lachẽde voerch-

de daer by datmen haer soo veel bloets niet en sonde afnemen/gelijck vele menschen gaerne sagen ende wilden. Met welcke woorden is sy in haer camer vertrocken/ latende den voorsz. Parry wel verbaest/ mits soo een goede gheleghentheyt verlooren hebbende.

Dewijle sijn saecke also af-liepen/ eñ meynende dat hem van noode was eenen getrouwen vrient om hem wat te helpen eñ te seconderen/ so heeft hy hem geaddresseert aen een van sijne vrienden genaemt Esmond Nueil/een Edelman/ die oock deelachtich was inde benautheden van Engelant nopende de saecke vande Religie/soo sy dat weten voor te stellen: desen heeft hy diemael besocht/eñ naer dat hy van hem solemnellijck den eedt genomen hadde van niet te openbarẽ t'gene hy hem soude seggẽ/heeft hem van stuck tot stuck sijn voornemẽ geopenbaert/ eñ hem vermaent ende gesommeert/dat hy met hem wilde dit werck volbrengen/gelijck die ghene die gewichtige redene hadde om hem te wreecken vant ongelijck dat hem aengedaen was: dat het den rechtẽ eñ eenigen middel was om de Catholijcksche Religie in Engelant te brengẽ/eñ de Coninginne van Schotlant daer in te stellen: dat sy t'selve uytgericht hebbende/ een goede gedeelte vandẽ buyt souden hebbẽ. De voorsz. Nueil niet commende goedẽ smaec hebbẽ int voorsz. voornemen / t'welck hem soo nieuwelijc voorts quam/vraechde hem Parry of hy niet gelesen en hadde een bouck by Alan gemaect/ t'welc hem altijts tot een spore eñ prickel van sijn voornemẽ hadde gestrect/ hoe wel hy van sijn selven genouch daer toe was genegẽ: Dat het door redene van t'selve bouck,geoorloft was den Coningen te excommuniceren,hen af te setten eñ te dwingen: Item dat de inlantsche oorlogen,die om de Religie werden gevoert,eerlijc waren : Daer by vougende dat hy goet acces by de Coninginne hadde/eñ dat hy wel van gelijckẽ soude crijgẽ als hy int hof wat bekẽt was:eñ andere redenẽ meer. Nueil hem langẽ tijt met schoone beloften onderhouden hebbẽde/sonder hem nochtans een absoluit ja ofte neen te geven/dochte int eynde voor hem geraden te wesen/niet langer te toevẽ/maer de Coninginne daer van te adverteren/tegens de welcke hy den achtsten Februarij xvc.lxxxiiij. vertelt heeft/al t'gene tusschen hem eñ Parry was gepasseert/welcke Parry doen ter tijt by den Grave van Chestre te gaste was. De Coninginne wel verwondert sijnde/ heeft haren eerstẽ Secretaris Walsingam bevolen den eenen so wel als den anderẽ in verseeckerder hant te stellẽ/doch in sulcker manieren/dat Parry opt aldersachste mochte werden getracteert/om de waerheyt door hem te verstaen: gelijck hy ooc dede/ hem vertoonende dat de Coninginne op een nieus tijdinghe eñ advijs hadde gecregen van een verraderye jegens hare persoon aenghérecht/ eñ om dat de quaet-willigen van hare Majesteyt goet vertrouwen op hem hadden / soo badt hy hem dat hy wilde seggen of hy daer yet van hadde gehoort:twee ofte drie reysen daer van gevraecht sijnde/seyde hy daer van niet gehoort te hebben. Indien hy de saecke bekent hadde sulcx die tusschen hem eñ Nueil was ghepasseert/eñ dat hy voor excuse daer by gevoecht hadde/dat t'ghene by hem dien-aengaende was gedaen/dat het maer op een loos heyt en was / eñ dat hy also handelde/om te ondersoecken de gedachten vanden genen die yet quaets indẽ sin mochtẽ hebbẽ:soude voorwaer/ gelijc Walsingã daer
naer

Maer heeft gesept/ vry eñ los henẽ gesondẽ gewordẽ hebbẽ: Maer also hy t'selve stoutelijck hadde ontkent/ soo stelde hy hem voor oogen de getuygenisse van Nueil/ die hem grootelijcx voort hooft slouch/ ende moeste voor dien nacht by den voorsz. Walsingam blijven logeren. Daechs daer aen is Parry heel vrouch by hem in sijne camer ghecomen/ eñ seyde hem dat hy indachtich gewordẽ was eenige propoosten met Nuiel ghehouden te hebben/ nopende het poinct vande leeringhe welcke staet in seeckere antwoorde op een bouck geintituleert: d'Executie vande Iustitie in Engelant, int welcke bewesen wort dat om de Catholijcke Religie te vorderen, het geoorloft was een Prince het leven te benemen: Maer dat so veel hem aenginck / hy noyt gesproken en hadde van eenich voornemen ofte entreprinse jegens de Conninginne. Parry eñ Nueil sijn in verscheyden gevangenissen gebracht: den desen om de selve conjuratie ses maenden verholen gehouden te hebbẽ: den anderẽ om de verraderye daer van hy werde beschuldicht. D'een eñ d'ander heeftmẽ gheexamineert/ eñ naer datmen haer daer toe ten hoochsten vermaent/ hebben sy beyde hare bekentenisse schriftelijcken over-gegeheeft gevẽ. Nueil den 10. Februarij/ Parry dẽ 11. eñ 13. Die vã Nueil hielt in de listen eñ lagen daer mede Parry hem hadde vervolcht: Die van Parry/ hoe dat hy t'selve verraet eerst ontworpen hadde tot Venetien/ geholpen sijnde door de vermaninge vanden Jesuyt Palmio: eñ daer na versterckt door de Jesuyten van Lion / eñ eyntelijc geheel bevesticht door Hannibal Coldretto eñ andere Jesuyten tot Parijs/ daer hy op t'selve sijn voornemen eñ devotie/ eerst gebiecht eñ daer na de Misse gehoort hadde. Nueil gerecolleert eñ met Parry geconfronteert sijnde/ heeft gepersisteert by sijne getuygenisse; t'welc nochtans onnodich was/ also Parry genouch dien-aengaende hadde bekent/ ja datmen in sijn huys veel Brieven/ Instructien eñ Memorien hadde gevondẽ/ die genouch sijn vonnisse voor haer brochten. Oock so heeft hy gedurende sijne gevanckenisse/ brievẽ aende Conninginne geschreven/ door de welcke hy haer ootmoedelijck badt/ dat sy hem wilde absolveren vande schult die hy begaen/ eñ niet vande straffe die hy verdient hadde. Hem is voor Rechter gegevẽ/ Christoffel Wrai Ridder/ eñ eerste vande Justitie van Engelant/ met meer andere Heeren van soorte/ de welcke hem uyt de ghevangenisse naer West-munster dede comen / eñ aldaer wederom ghebraecht sijnde inde presentie van alle het volc/ heeft de selve sijne verraderye wederom bekent: ooc werden in sijne presentie gelesen sijne voorgaende bekentenisse/ de brieven aen hem dien-aengaende gesonden/ ende andere stucken die tot verificatie vant Crimẽ diendẽ/ alle de welcke hy belẽde de waerheyt te behoudẽ/ daer by vougende datter noyt verraderye t'sedert de Regeringe vande Conninginne aenghevangen en was/ de welcke de Religie raeckte/ ofte hy en hadde daer van deelachtich gheweest / behalven die vant Agnus Dei: eñ dat hy daerenbovẽ by geschrifte gestelt hadde sijne opinie/ nopende de successie vande Croone/ om het volck tot oproer ende rebellie te brengen. Den 25. Februarij daer aen/ is den voorsz. Parry gecondemneert/ gehangen/ eñ den strop terstont af-gesneden te worden; dat hem daer na sijn ingewant uyt het lijf genomen/ int vyer geworpen/ eñ voor sijn oogẽ verbrant soude wordẽ: Item dat sijn hooft

af-ghesmeten/eñ sijn lichaem in vier quartieren gesnedē eñ geset sou-
de worden: Oock dat hy uyt de ghevanckenisse op een slede langs de
Stadt Londen/ter plaetse vande executie soude wordē gebracht: De
selve Sententie worde hem als doen voor-gelesen / nochtans niet da-
telijc geexecuteert. Dē tweedē Martij is hy in handē vandē Scherp-
rechter gegeven/waer van by de Officiers van Londen eñ Middel-
essex gewaerschout sijnde/heeft hem met eenen langen Camer-Tab-
bart van swart Damas doen cleeden/gelijck of hy te bruyloft soude
hebben gegaen/heeft om sijnen hals gedaen een groote gestijf de Cra-
ghe/ghelijck men als doen droech: En oorlof nemēde aen d'andere ge-
vangens/heeft den Cippier met een vrolijck aenghesicht eenen Rinck
geschoncken/daer eenen schoonen Diamant in stondt/segghende dese
woorden: Dat hy hem grootelijcx beclaechde dat hy hem geen meer-
der vrientschap en conde doē: Van daer is hy met eē slede gesleept ge-
wordē/eñ geclommē sijnde op de leere/wert geseyt dat hy dē Scherp-
rechter badt/dat hy int vast maecken vande strope aen sijnen hals/
sijne Lobben niet en soude verkreucken. Also sterf dien grootē Mar-
telaer vande Jesuyten/die hem niet anders als het Paradijs inghe-
beelt/ende om sijn grouwelijck voornemen oock verseeckert hadde.

Volcht nu de Historie vā Squire: eñ hoe wel de Jesuytē een groot
Mirakel inde bekeeringhe van den voorsz. Parry ghedaen hadden/
soo is nochtans het feyt dat aen Squire aengewent is / van grooter
insien eñ importantie. Want Parry bekende by sijne laeste bekente-
nisse/dat hy deelachtich was gheweest in alle de verraderyen die om
de Religie jegens de Coninginne aengewent waren behalven in eene.
Maer die ghene daer ick nu jegenwoordich van sal schrijven/ is altijt
geweest vande gereformeerde Religie / eñ nochtans by een Engelsch
Jesuyt/niet alleen tot de Roomsche Religie bekeert/maer oock daer
toe is ghebracht geworden/dat hy sijne Princesse ende Souvereyne/
meynde om den hals te brengen: laet ons de Historie selver sien.

Eduward Squire Engelsman/die seeckerē dienst inde Stal vāde Co-
ninginne van Engelant gehadt hadde / is inden jare xvc.xcv. met de
Vlote van den Admirael Draeck gegaē naer West-Indiē. Het schip
daer desen Squire in was/is by ongheluck vande Zee van d'andere
verdwaelt/eñ gevangen genomen tot Guadeluppe/ ende hy ghevan-
gen ghebracht naer Hispangien/ alwaer bekent geworden sijnde van
Richard Walpode Jesuyt/aldaer van grootē aensiē/is de selve door
sijn hulpe ende tusschen-spreecken uyt de gevangenisse geraect: Maer
de selve Jesuyt veel moeytē doende om hem tot sijne Religie te bren-
gen/ende siende dat Squire even standt-vastich bleef om de gerefor-
meerde Religie niet af te gaen/heeft hy gemaeckt dat hy door opghe-
maechte persoonē/ in een andere gevangenisse die de Conscientie aen-
ginck/werde gestelt/te weten; inde Inquisitie: alwaer leggende/wiste
hy den tijt so wel waer te nemē/eñ sijn personagie so wel te speelē/dat
hy hem tot sijne Religie brachte/mogelijc door geen andr devotie/dā
om uyt de gevangenisse te geraken. Dan hebbende evenwel dat eerste
voordeel op hem gewonnen / en heeft hem sijnen asem niet latē schep-
pen/maer alle middelen eñ behendichedē gesocht om hem in sijne net-
ten te doen vallen/hem vertoonende de swaricheden eñ ellendicheden
daer

daer mede de Engelsche Catholijcken in haer lant verbolcht waren/ eñ oock van den ghenen die haer landt ende haer goet hadden verlaten/om in vryheyt haerder Conscientien te mogen levẽ: Dat van alle de selve ongheluckẽn de Grave van Esser / wesende Groot Maerschalck van Enghelandt/ de voorneemste autheur was; dat men den selven door Fenijn moste wech helpen/ ende openbaerde hem middelen om daer toe sonder perijckel te gheraecken. Tot het welcke hem ten naesten by ghepersuadeert hebbende/ so is hy al voorts gegaen eñ heeft begonnen veel te seggen van het leven van de Coninginne/ ende dat hy van haer so gaerne het eynde sage/ als vanden voorsz Grave; dat het Gode een danckbaer offer soude zijn: dat hy het perijckel syns persoons niet en behoorde te vreesen/ ende dat om de middelen die hy hem gheopenbaert hadde: ende genomen dat syn voornemen qualijck geluckte/so moste hy echter verseeckert zijn/ dat hy synen jegenwoordigen staet soude veranderen inden staet van een glorieux ende heylich Martelaer int Paradijs. Ende wiste hem in sulcker voughen te vervolgen/dat hy hem ten lesten tot synẽ wille gerregen heeft: doch siende dat hy somtijdts begonste wanckelbaer te worden / heeft hy hem dickmael doen biechten om hem te meer te versterckẽn / hem vermanende dat hy nu niet meer in syn selven behoorde te gaen om hem vorders te beraden/maer dat de coop met syn Conscientie al claer eñ voltrockẽ was/eñ datter vorders geen bedenckẽ ofte questie was/ of het wel oft qualijc gedaẽ ware/ maer alleen te denckẽ om syn belofte naer te comẽ/de welcke/so hy af viele/so soude hy een onvergeeffelijcke sonde jegens God doen/eñ syn selven indẽ afgront vander Helle verworpen: hem voor oogẽ stellende het exempel van Jephte/die welcke veel liever hadde syne dochter het levẽ te benemẽ/ dan syne gedane beloftẽ te breecken. Desen armẽ ongeluckigẽ mensche aldus misleyt werdende/heeft int eynde dẽ voorsz Jesuijt vaste eñ volcomẽ belofte gedaen: de welcke hem daer na noch eens heeft doẽ biechtẽ / heeft hem tot een besluyt van haer heylich voornemẽ/dẽ segen gegeven/hem opgehevẽ/ synẽ slinckeren arm om den hals geworpen/ eñ met d'andere hant het teycken vant Cruys gemaect/eñ naer dat hy eenige latijnsche woordẽ binnens monts hadde gepreutelt/ heeft met duydelijcke woorden int Engelsch hem also aengesprokẽ : Mijn sone God wil u segenen eñ stercte geven; hebt goeden moet, ick stelle mijn siele te pant voor de uwe, eñ sal u, of levendich of doot, in myne gebeden gedachtich zijn. Naer dat die omhelsinge was gheschiet/heeft Squire van dẽ Jesuyt Walpode oorlof genomen/ende is also naer Engelant gegaen. Nu d'instructie die hem de voorsz. Jesuyt hadde gegevẽ/was van vergift gedaen tusschẽ twee Verckẽs blasen/daer hy hem oor mede vereerde; met waerschouwinge nochtans/dat hy t'selve niet anders dan met syn hantschoenẽ soude aenraeckẽ/om hem selven daer mede niet te beschadigẽ: hem vorders onderrichtende/dat als de Coninginne op een van hare Hacqueneyen soude gaẽ sittẽ/dat hy dan veel cleyne gaetkens inde eerste blase soude steecken/eñ daer mede alsdan bestrijcken dẽ appel van hare Sael/hem verseeckerende dat de Coninginne haer handen van noots wegẽ daer over strijckẽde/eñ daer na aen haer aengesicht brengẽde/het fenijn vã sulcken cracht was/dat sy daer van soude sterbẽ: Dat hy t'selve mede

moste

niosie doē aen dē Grave vā Essex/die hem bereyde om met eene vlote te gaen naer d'Eylandē van Tercera/eñ hadde tot dien eynde alreede eenich volck ghelicht als Squire in Engelant quam: De welcke hem vervoucht hebbende by eenē seecker Raetsheer vande Coninginne/eñ merckēde dat hy t'sijnder aēcomste wel eñ vrientlijc werde onthaelt/ heeft hy voor hem genomen sijn schelm-stuck jegens de persoon vande Coninginne int werck te stellen/ eer de voorsz. Grave t'seyl sonde gaen/in wiens geselschap hy hem wilde begevē; denckende dat so het fenijn sijn cracht eñ operatie niet en dede dan metter tijt/ hy daerentusschen uyt alle suspitie eñ achterdencken soude sijn. Op t'selve sijn besluyt so neemt hy alle occasien waer/ om sijn voornemen int werck te stellen/verneemt op eenen seeckerē tijt dat de Coninginne te Paerde wilde gaen/comt daer over in den Stal/eñ vint het Paert al ghesadelt staē: eñ hem geveynsende al of hy de Sael wat wilde verschicken/so bestrijct hy al heymelijc den appel van de Sale/gelijck hem de voorsz. Jesuyt geseyt hadde: eñ ter wijle hy dit werc dede/ so heeft hy al singende dicmael dese woordē verhaelt: God geve de Coninginne een lanck levē: Gelijc ooc geschiede/want het fenijn geen operatie en dede. Dies niet tegenstaēde so en heeft de boos wicht sijn hope niet verlorē/ denckende dat het metter tijt sijn cracht eerst soude doen: op die hope gaet hy naer ses dagen t'seyl. Ende als de voorsz. Grave op Zee was tusschen Fayal eñ S. Michiel/ wesende gereet om te gaen eten/ heeft Squire de hant-vatten ofte de leenen van sijnen stoel met t'selve fenijn mede bestreecken: eñ alsoo het gebeurde dat de Grave t'savonts daer aen over sijn tafel wat onlustich was/ meynde Squire dat hy het al gewonnen hadde; maer hy was hier in bedrogen/ gelijck hy oock int voorsz. sijn eerste werck was. Hier en tusschē gaen veel maendē voorby/sonder dat de Jesuyt Walpode eenige tijdinge vande doot vande Coninginne creech/daerom hy ooc begonde te dencken dat hy wel vā Squire bedrogen mochte sijn/eñ nam daerom voor hem/over dē selven sijne wraecke te doen/eñ sent expresselijck een Engelsman/ de welcke seggende dat hy de Inquisitie ontcomē was/heeft van stuck tot stuc alle dese Legende eñ verraderye verhaelt/ eñ dat hy eygentlijc daerom in Engelant was gecomē/om de Coninginne daer van te waerschouwen. Eñ hoe wel men int beginne meynde dat het een gemaeckt werck was/also gepractiseert by de vyandē van Squire: nochtans gelijckmen in saecken van sulcken gewichte niet en plach yet af te slaen eñ te verwerpen/so heeftmen t'selve al tsamē aengeteyckēt/ eñ Squire (wederom gecomen sijnde) gevangē doen nemē/ om naer de waerheyt te vernemen: Ende als de voorsz. Squire sach dat hy overwannē was door sijnen aenrader ende autheur selver/ oock ghedwonghen door sijne conscientie/heeft bekent al t'gene hier vorē verhaelt staet: Eyntlijck is hy by sententie ter doodt verwesen ende gheexecuteert inden jare xvc.xcix. Aenmerckt doch hier eens een schoone wraecke/ waerdich voor een Jesuyt: ende nochtans een miraculeus werck Godts/ dat de Coninginne van t'voorsz. verraet gheen ander advijs ofte verwittinghe en heeft ghehadt dan van den ghenen selver/ die den misdadigen daer toe ghebracht ende eenich autheur ende raetsman daer van gheweest hadde.

ALsoo mede doorgaens int voorsz bouckxken veel verhaelt wort van eenen Parsons/eñ van eenige syner regulen/leeringe eñ practijcken; dat mede van gelijcken by na int eynde vant self de verhaelt wort/ hoe de wereltlijcke Priesters in Enghelant/alsnu haer moeten stille houden eñ onder t'gebiet eñ bevel van eenen Opper-Priester a moetē staen/de welcke een Jesuyt ofte een creature der selver is/daer door sluyndē in Engelant alles doen ende aenrechten wat haer gelieft/ eñ daer door oock alle oude ordre ende discipline vande Roomsche Religie onder de voeten getreden is/so heeft mijn noodich gedacht alhier te verhalen seeckere Historie die onlangs in Enghelant / onder die vande Roomsche Kercke/ te weten de geestelijckheyt aldaer/is geschiet. Gelijck de selve uydē Engelschen Papisten over geschreven is/ eerst aen den Paus/ende daer na aen den Inquisiteurs tot Romen; welcke Historie ick daerom te liever alhier hebbe willen by voughen/om dat die mede sal dienen tot naerder verclaringhe van vele saken int voorsz. Bouckxken verhaelt/eñ datmen daer in gelijck als gepractiseert ende int werck gestelt sal vinden staen sommige der regulen ende leeringen int voorsz Bouckxken hier eñ daer gestelt; oock naer het leven afghemaelt den aert/imborst/manier van leven/het doen eñ de conscientie vande Jesuyten/ hoe dat sy allesins dē meester willen makē/ eñ eens meester zijnde/hoe tyrannichlijcken sy hare dominatie aen stellē/ niet alleen tot verderf haerder vyanden/ maer oock haerder vrienden/te wetē de Papistische Priesters die van hare gesintheyt juyst niet en zijn. Welcke Historie/volghende de waerheyt/achter den Cathechismus der Jesuyten is gestelt/eñ by ons so veel de selve alhier te passe coemt/ ghetrouwelijck aldus verhaelt wert. Also in Engelant een groot getal van Roomsche Catholijckē hen alsnoch onthoudē/ eñ dat onder de selve noch veel Priesters stilswijgende eñ bedectelijck zijn/die de Misse aldaer heymelijckē bedienen/so gebeurt het somtijts wel datter eenige werden ontdeckt/de welcke als dan ghebracht werden in een stedeken int mourasch gelegen/genaemt Visbich/ alwaer sy op het Casteel in bewaerder hant werden geleyt: eñ des daechs toegelaten langs de plaetse vant selve Casteel te wandelē/eñ d'een den anderen te mogen aenspreecken/ doch werden des nachts in hare Camers opgesloten. Dese voorleden jaren ist geschiet datter veertich der selver Priesters werden gevangen ghenomen/ onder den welcken mede was Vaston een Jesuyt de welcke oock ghevanghen zijnde/ niet connende syne eergierichheyt ofte ambitie mate ghevē/heeft begonst/sonder weten vandē bewaerder des Casteels/ te trachtē na een extraordinarise hoocheyt eñ meesterschap over syne gevangene mede-broeders/ wiens conscientien hy so wiste te belesen/ dat eenige onder henluyden hem begonden naer te volgen eñ synen wille te doen:maer d'andere niet connende die nieuwe onghewoonlijcke Heerschappije verdragen/hebben hem daer jegens gestelt. Van dit vonckxken is een groot vyer ontsteken: want alle de Papiste Priesters van buyten/die vry ende liber waren/hebben haer by de leste gevoucht: Maer Heyndrick Garnet opperste vande Jesuyten/eñ eenighe andere van synen aenhanck/hebben het met d'eerste gehouden. Dese questie is/behalven de Priesters eñ Jesuyten/mede ter ooren ghecomen aende andere inghesetene/oock Papist wesende: de welcke met een gemeyn accord de decisie van dit geschil hebben gestelt/ter arbitragie eñ uytspraecke van een seecker wijs eñ eerlijck

a Archi. Presbiter.

persoon/ daer van sy onderlinghe souden verdraghen : de welcke by syn
uytsprake verstont/ datmen uyt de Kercke aldaer soude weerē eñ bannē
die nieuwe gevondē hoochept/so seer bydē voorsz Veston voortgedrevē.
Aen welcke uytsprake beyde de partyen haer gehoudē hebbē/eñ oock de
voorsz. Garnet eñ alle de synen. Dese nieuwe questie geslist wesende/na-
men die vande Geestelijchept daer uyt oorsake om hare Kercke aldaer/
ende de gemeyne discipline/wat te versterckē eñ te ondersteunen : eñ in
plaetse van hare Bisschoppen die(gelijck sy seggen)onderdruckt waren/
in elcke Provintie in te voeren eenen Priester/die de voornaemste macht
ende toesicht opt gheestelijck aldaer soude hebben. Desen voorslach goet
gevonden/eñ oock int werck ghestelt zijnde/ heeftmen daer toe vercoren
personen die sy daer toe geschict eñ bequaem achten te wesen:ende niet te
min goet gevonden dat al t'selve soude opghehouden worden / tot dat de
Paus syn seghel daer aen gehangen hadde : eñ alsomen ghereet was om
dien aengaende naer Romen te schicken / so hebbē de Jesuyten een stock
int wiel geworpen: eñ gelijck sy moeten leven eñ haer onderhouden/met
oproer/tweedracht eñ confusie aen te rechtē/ ooc vreesende dat de voorsz
ordre eñ regel eenen yegelijcken binnen syne palen eñ limiten soude doen
houden/ hebben hen met dit middel daer tegens gestelt: te weten dat de
voorsz Garnet door seeckeren synen vrient genaemt Georgius Blacvel
(die wel een Priester by uyterlijcken schijn eñ professie/doch int hart een
Jesuyt was/ eñ die met de penne wel wiste te schermen) een bouck heeft
doen maecken/eñ aenden Cardinael Cajetano/beschermer van d'Engel-
sche nacie tot Romen/doen dediceren/in welck bouck hy gheheel onghe-
bonden uytvaert jegens de voorsz.politie ende ordre/houdende staen dat
het een enckele conjuratie eñ inspanninge was by de geestelijckheyt/ ge-
practiseert jegens de Jesuyten die nochtans de principaelste bolwerckē
zijn/daer door de Catholijcke Enghelsche Kercke werde beschermt. Op
de selve tijt was te Romē een Engelsch Jesuyt Robert Parson/ die hem
int latijn liet noemen Parsonius, maer van eenighen genaemt worde Par-
sonatus, als die gene die in Engelant so veel personagiē heeft gespeelt/als
daer Religien zijn: Want hy eerst opghevoet was in de Papiste Religie:
Daer na is hy vande Gereformeerde/eñ eyntelijc vande Jesuytische ge-
wordē:maer in wat Religie dat hy oyt geweest is/so heeft hy altijts van
binnē eenen moeyelijckē eñ ongerustē geest gehadt: daerom hy ooc by die
vande Gereformeerde Religie/uyt de hooge Schole van Oxenfort/daer
hy in tamelijcken aensien was/ verjaecht is geweest. Waerom eenē haet
nemende/ eñ niet willende als een onnut eñ verworpen stuck vleesch al-
daer leven/is hy naer de Jesuyten geloopen/ als naer een vet eñ gelegen
velt/ om te voeden eñ te oeffenen so eenē oproerigē mensche als hy was.
In welcken staet heeft hy seeckerē tijt in Engelant gewoont:maer sien-
de dat hy daer niet seecker en was/is van daer vertrocken naer Romen/
daer hy gemaect is Regent vande Schole genaemt het Semenarium, ofte
de Queeckerye van d'Engelsche Studentē. Dese Parsons en hadde het
voorsz bouck van Blacvel niet so haest gecregē/of hy liet het eenen yege-
lijcken lesen/ende door de gantsche stadt loopen/ om daer door den synen
meer eñ meer voordeel eñ faveur te doen becomē : eñ viel hem middeler-
tijt eenen anderē raet indē sin. Want siende dat de voorsz Jesuyt Veston
syne plaetse inde voorschreven Heerschappye/eñ by hem so seer gesochte

Tyran-

Tyrannie niet en hadde connen behoudē/so hadde hy gedacht den voorschreven Blacvel daer in te crupē:welck een creatuyr der Jesuytē was/ eñ die hy wel wist dat in sijn officie niet en soude doen dan met heur lyder advijs/eñ sluypden oversulcx in Engelant onder verscheyden personagiē haer spel wel soudē weten te spelē: t'welc de voorsz.Persons naer lange loopē eñ openbare sollicitatiē oock ten lestē niet vandē Paus/maer vanden Cardinael Cajetano heeft verkregen. Eñ hoe wel dit een saecke was van grooten insien/eñ so int voorsz.ghemeyn besluyt van seeckere Engelsche Priesters in stede van de Bisschoppen te kiesen eñ te stellen/ eenige duysterheyt mochte werden bevonden/dat t'selve ter decisie vanden Paus behoorde te staen/als rakende de ordre ende discipline van de Kercke int gemeyn:eñ dat mede de geestelijckheyt ongehoort niet en behoorde gecondemneert te worden: soo en heeftmen nochtans den Paus daer niet eens van gesprokē/ veel min de voorsz.Geestelijckheyt tijt ghegevē om hare gedeputeerde nae Romē te senden:Maer Persons crijcht ten eersten opene brieven van Cajetano van date den xviij. Maert xvc. xcviij.door de welcke de selve als beschermer vande Enghelsche natie stelt eñ ordonneert in Engelant eenen Opper-Priester b, de welcke alleen over alle de Geestelijckheyt aldaer de gantsche macht soude hebbē/ dat hy den selven gevoucht soude wordē twaelf Priesters/daer van de Cardinael ses metter daet kiest/ende de andere stelt hy ter keure eñ discretie vanden Opper-Priester/t'welck een by-vouchsel was/int faveur vande Jesuyten also gedaen/voorsiet mede met den selvē staet van Opper-Priester/den voorsz.Blacvel/die hy nochtans int minste niet en kende/ anders dan hem de voorsz.Parsons daer van hadde geseyt/ eñ dat hy in sijn voorsz.bouck eenige Jesuytsche trecken hadde gemerckt. De voorsz. opene brieven van den Cardinael in Engelant gebrocht sijnde/ soo heeft Blacvel alle de Geestelijckheyt vergadert / doet de selve voor henluydē lesen/eñ om de selve brieven meer credijt te geven/laet daer beneffens lesen eene verclaringe/die hy seyde hem van Romen gesondē te zijn/ door de welcke hem expresselijck bevolen werde/geenige saecke van gewichte in handen te nemen/eñ daer in te besluyten/sonder het advijs van dē Jesuyt Garnet/eñ den sijnen/daer op te hebben. Die wel verwondert waren sijn geweest dese arme Priesters/om oorsaecke dat sy sagē dat jegēs het algemeyn besluyt van hen allen/men in Engelant onder henluyden sochte in te voeren een nieu Pausdom/tot nadeel van het Pausdom van Romen/eñ niet alleen een nieu Pausdom/maer een Tyrannye die noyt inde Kercke gesien ofte gehoort en was geweest:datmē haer ongehoort/ te niet hadde gedaen/de oude Discipline vande Bisschoppē/die sy sochten met authoriteyt eñ toestaen vanden Paus van Romen wederom in treyn eñ gebruyck te brengen:Ooc dat sy van alle t'gene haer voor-ghelesen eñ voor-gehouden was/geen ordonnantie eñ bevel van den Paus selver en sagen;So hebben sy op staende voet tegen d'executie vande selve brieven geopposeert:eñ voor alle redene van oppositie vertoont/ dat sy niet en dencken dat de voorsz.brievē by den Paus sijn uytgegevē/ hoe wel de voorsz.Cardinael in de selve hadde verclaert / dat t'gene hy daer in hadde gedaē/was geschiet met advijs eñ authoriteyt van den heyligē stoel:t'welck in allen gevalle maer segs woorden en waren/de welcke sy niet gehouden en waren te gelooven/ ten ware men haer vertoonde den

b Archi-Presbiter.

laſt eñ commiſſie die hy daer toe hadde gehat; Daerom ſy ooc reſolveer-
den twee uyt den haren naer den Paus te ſenden / om te weten wat hier
van ſijnen wille was. Hier om nochtans en wilde Blacvel ende Garnet
niet wijcken/willende eñ houdende ſtaen dat ſy geloof behoorde te ſtellẽ
in t'gene de Cardinael by zijne brievẽ hadde verclaert/eñ dat op pene vã
geexcommuniceert te werdẽ / even gelijc of mẽ daer van des Paus Bul-
len eñ brieven ſub Plombo, dat is : onder het Segel van Loot hadde ont-
fangen. Geduyrende deſe diſputen/heeft de Geeſtelijchept twee van hare
Priesters met namen Biſ hope eñ Carnoch/ luydẽ van verſtant/eñ daer
een yegelijc genougẽ in behoorde te hebben/naer Roomen geſondẽ: Blac-
vel hier door ſeer vergrãt zijnde/heeft alle de voorſz. oppoſanten eñ tegẽ-
ſpreeckers geexcommuniceert/daer toe ghebracht ſijnde door een bouck
gemaect by de Jeſuyt Liſter/ in t'welcke ſtaende ghehouden werde/dat
alle de gene die haren toevlucht namen tot de macht eñ authoritept van-
dẽ Stoel van Roomẽ/tot nadeel vande verclaringe gedaen by dẽ voorſz.
Cardinael/dat de ſelve ſcheuringe eñ oneenicheden inde Kercke ſochten/
eñ daerom met redenen behooren geexcommuniceert te worden : Om in
deſe nieuwe diſordre eñ oneenichept eenige mate te ſtellen/ ſo ſijn eenige
vande principaelſte Priesters by Blacvel gegaen/ hem biddende dat hy
met henluyden in eene minnelijcke t'ſamẽſpreeckinge wilde treden: of ſo
hy t'ſelve niet en begeerde te doẽ/dat in ſulcken gevalle drye vande voor-
naẽſte Jeſuiten/tẽ heyligẽ ſoudẽ ſweerẽ/wel te weten dat de wille vãden
Paus ſulcx inder waerhz was: in welcken gevalle ſonder veel moeytẽ te
maeckẽ/ſy te vredẽ warẽ de voorſz. brievẽ te gehoorſamẽ: maer hy en wil-
de niet eẽs daer na luyſterẽ/henluydẽ hare begeerte teenemael af-ſlaẽde.
Sulcx dat ſy daer door genootſaeckt ſijn aen het Hof van Romẽ vã de
voorſz. excommunicatie te appelleren: niet jegenſtaende welck appel/ ſo
heeft hy haer echter vanden Godſ dienſt te doen afgeſet eñ geweert / om
dat henluyden daer door benomẽ ſoude ſijn den middel om te levẽ. Mid-
deler tijt dat deſe ſaecke alſo in Engelant in ſ wanck gine/ſijn d'voorſz.
twee afgevaerdichde Priesters den xj. December xvc. xcviij. tot Romen
gecomen. De voorſz. Perſons die de tijdinge van haer vertreck uyt En-
gelant al verſtaen hadde/heeft daer en tegẽs de paden al bereyt/eñ ordre
geſtelt dat hy van hare coemſte met den eerſten mochte weten: welck als
hy verſtaen hadde/heeft hy ten eerſten onder de macht eñ autoritept van
Cajetano/den Officier met de dienaers van de Juſtitie in hare herberge
gebracht/die haer gevangẽ namen/eñ ten eerſtẽ in handẽ vanden voorſz.
Parſons hebben overgegeven: de welcke oock met den eerſtẽ henluyden
van hare pampieren eñ Inſtructien berooft heeft/eñ doẽ ſtellen in twee
verſcheydẽ gevangeniſſen/eñ dat ſo ſcherpelijc dat niemant met henluy-
den mochte ſprekẽ: waer in ſy den tijt van vier maenden geduyrichlijckẽ
hebben moeten blijven ſitten/ſonder eens den Godſ dienſt ghehoort ofte
daer by geweeſt te hebbẽ. Aldus in de bewaringe van Parſons weſende/
heeft hy haer beginnen te examineren eñ vragen/eñ voor ſijnen Griffier
gebruyct den Jeſuit Thibourne/den welcken hy heeft doen ſchrijven al
t'gene hem belief de. Int corte geſeyt d'voorſz Parſons is aenbrengher/
Geolyer oft gevang-bewaerder eñ Rechter gelijck eñ op eenen tijt ghe-
weeſt. In deſer manierẽ ſijn ſy gevangen geblevẽ tot den xvij. Februarij
xcix. eñ zijn alſ doen van den Officier eñ Parſons voor den Cardinael

gebracht

gebracht gewordẽ/wesende nochtans een sake daer in de Cardinael hem
behoorde te excuserẽ/also daer vã sijn saecke eñ feyt meest gehãdelt wer-
de/eñ dat hy in effecte Rechter eñ Aenclager oft partye was: daerom hy
ooc so beleeft geweest was dat hy den Cardinael Bourghese tot hem ge-
nomen hadde om hem by te staen. Voor dese twee gebracht sijnde/eñ al-
daer ooc comende eenige volmachten die seyden te hebbẽ procuratie van
den voorsz. Blacvel/hebben de selve Procureurs veel schandelijcke inju-
rien jegens dese twee Priesters uytgespogẽ. Maer een van de twee ant-
woordende mede voor sijn medtgesel/heeft met bequaẽhepyt eñ cloechept
vertoont dat t'selve al t'samen groote lasteringen waren/ uyt de mouwe
vanden voorsz. Parsons geschut / hen verseeckerẽde dat sy daer toe geen
last en hadden/jae van dẽ voorsz. Blacvel selver/eñ so het sulcx ware/be-
geerdẽ sy dat deselve haer getoõt eñ mede gedeelt mochte wordẽ. T'wel-
ke by den Jesuyten belet sijnde / is de saeck van stonden aen verstaen eñ
ooc geordeelt geworden: want de Rechters bevindẽde dat de twee Prie-
sters ontschuldich waren/hebbẽ bevolen dat de gevanckenisse henluyden
datelijc soude werden geopent. Dies niet tegẽstaende is Parsons echter
voorts gevaren/eñ heeft de gevangens in hare gevangenisse gehouden/
eñ dat om oorsaec/gelijck hy seyde/dat een vande selve te vrymoedich je-
gens de Procureurs van Blacvel gesproken hadde. In desen staet sijn sy
noch gevangen gehoudẽ den tijt van twee geheele maendẽ/ binnen wel-
ken tijt Parsons gelegenthept hadde/om door brieven aen Blacvel ende
sijnen aenhanc/ernstelijc te versoucken/dat so sy aldaer yet nieus wisten
van dese twee gevangẽs te vernemẽ/dat sy het souden willen over-schry-
ven: de welcke hem int laeste over sonden een informatie/ daer by eenen
seeckerẽ quidam getuycht/dat hy van twee Priesters hadde hooren seg-
gen/dat een vande twee gevangens/eẽ moeder met de dochter vleysche-
lijck bekent hadde. Welcke getuygenisse van een man alleen/eñ van een
die getuychde van hooren seggen/ is lichtelijcken vanden gevangen we-
derleydt gheweest: behalven dat hy met sulcke vrymoedichept eñ waer-
schijnlijchept/de selue valsche beschuldinge vã zijnẽ hals heeft geweert/
dat Parsons geheel beschaemt eñ confuys is blijven staen. Maer al is dẽ
Jesuyten binnen Roomen niet onmogelijck en is/eñ dat sy alle dinghen
weten uyt te rechten/al was het noch so quaet eñ onbillijck/so heeft dese
Jesuyt Parsons mede eyntelijc een Bulle van den Paus gecregen/ van
date den vj. April xvc.xcix. wesende een confirmatie eñ bevestinge vande
opene brieven vanden voorsz. Cardinael. Welcke Bulle also gecreghen
hebbende/so doet dese Parsons den gevangens sulcke brieven schrijven
alst hem geliefde/ende heeft de selve naer Engelandt gesonden.

Den xxij. der selver maent heeft d'voorsz. Officier den gevangens co-
men aenseggen een ander sententie de welcke hy seyde by dẽ voorsz. Car-
dinael uytgesproken te sijn / inhoudende dat de gevangenissen voor hen
open waren/maer dat henluyden uytdruckelijc verboden was op peyne
van excommunicatie niet wederom in Engelant/Schotlant oft Yrlant
te comen. T'welc so veel te seggen was als dat die twee onnoosele men-
schen hen broot soudẽ gaen bedelen/gelijc sy langen tijt door Vrancrijck
hebben gedaen. Ende dese sententie was by Parsons also gepractiseert/
de welcke om noch meer sijne Barbarische heftichept tegen de gevange-
nen te oeffenẽ/heeft maer een vande selve gevangens voor eerst laten los

 gaen/

gaen/eñ eenige dagē daer na den anderē/niet willende dat sy op dē wech
malcanderen gheselschap hielden om hen selve te vertroosten: waer uyt
men afnemē can/dat als eē Jesuyt eenmael sijnē tant in yemants vleesch
heeft geset/dat het veel quader is als oft men van eenē dullē hont fenijn-
lijc was gebetē. De Roomsche Priesters dese leste Bulle van den Paus
gesien hebbende/mochtē hen daer teghens stellen als qualijc (eñ haer on-
gehoort) vercregen/nochtans so haest als de selve warē geopent eñ eenen
yegelijcken deelachtich gemaect/eñ dat sy daer beneffens de brieven van
hare ghedeputeerden sagen/sijn ten eersten hen gaen vertoonen voor den
nieuwen Opper-priester/eñ hebben hē ootmoedelijc gebedē dat hy wilde
vergeten t'gene datter ghepasseert was/als van te voren redene gehadt
hebbende om hem niet te connen gehoorsamē: Maer nu sy sagen dē wille
van sijne heylicheyt/so souden sy hem in toecomende tijden alle gehoor-
saemheyt bewijsen. De Opper-priester de Geestelijcheyt aldus hooren-
de bidden/so scheen dat hy ten eerstē int goede wilde nemē hare onschult/
eñ heeft de selve niet alleen omhelst/maer heeft belooft dat hy soude ma-
ken/dat die gene die om dese nieuwe oneenichz gevlucht warē/wederom
souden comen. Maer soo haest hy met de Jesuyten hadde gesproken/so
heeftmen hem geheel anders gevonden als hy van te vorē was: Hy segt
dat hy advijs uyt Roomē hadde gecregen/daer by de Priesters van En-
gelant waren verclaert Schismatijckē/dat is vande kercke af gescheyt-
den/om dat sy niet onderdanich haddē geweest/eñ geen geloof gegeven/
de brievē van Cojetano/eñ eermen haer tot de Gemeynschap wederom
soude inlaten/dat het van nooden was dat sy haer sondē bekenden voor
alsulcke Biechtvaders als hy hen soude toestellen/eñ dat sy alsulcke pe-
nitentie eñ boete souden doen/als de selve hen souden opleggen. Versocht
eñ ernstelijc gesommeert sijnde/door wiens hy t'selve advijs hadde beco-
men/seyde hy vande Jesuytē Thibourne eñ Walpode: Waer van de eer-
ste was de voorsz; Griffier vā Parsons/eñ de tweede die gene die dē raet
eñ het fenijn aendē voorsz. Squire hadde gegevē/om de Coninginne sijne
natuyrlijcke Vrouwe te vergevē. Daer by voegēde/dat hy wederom ex-
cōmuniceerde so veel het noot dede alle den gene die de voorsz. boetveer-
dicheyt eñ penitentie niet en versochten. Dese arme Priesters haer siēde
dus gebēgelt eñ misleyt/hebbē haren toevlucht genomē naer de Doctorē
vande Sorbonne tot Parys/om verclaringe daer van/eñ vertroostinge
in hare conscientiē te mogē becomē: hebbē aen de selve over gesonden een
cort verhael vā hare geschil eñ oneenichz/sonder nochtās het Coninckrijc
noch de personē die het aenginc/te noemē/hen biddende dat sy haer wildē
raet geven/noyēde dese nieuwe excōmunicatie: De Doctorē van de Sor-
bonne hebben by hare resolutie vanden xxx. Mey xvic. verclaert/dat de
Geestelijchz/in al t'gene vorē verhaelt is/int minste geē schult en haddē/
eñ consequētlijc geene straffe ofte excōmunicatie onderworpē warē. Dit
advijs aendē Opper-Priester vertoont zijnde/heeft hy haer verbodē/dat
of wel t'selve advijs warachtich ware/dat sy echter hen daer mede niet
en soudē behelpē/bevestigende op eē nieu wederom sijne eerste excōmuni-
catie: Daer van sy ooc/achtervolgende hare eerste appellatie/wederom
appelleerdē. Maer hoe sy meer de hulpe vandē Stoel van Roomen aen
roepē/hoe die nieuwē Tyran/het recht schepsel vande Jesuytē/hē meer
tegen henliedē verstoct eñ verhart. De Geestelijcheyt comt tot Londen

om hem te vermorwẽ/eñ te weten waer op hy dese excommunicatie fon-
deerde: maer hy en begeert haer noch te sien noch te hooren sprekẽ/ja dat
erger is/om henluyden alle middelen van haer Appel te vervolgen/af te
snijden/so verbiet hy henluyden wel expresselijck eñ op groote peyne/dat
niemãt te Hof naer Roomẽ soude gaẽ/t'sy om wat saecke het ooc moech-
te wesen/dan met sijn voorweten eñ toelatinge. Sulcx dat de Roomsche
Kercke in Engelãt/noyt meerder vervolch eñ verdriet geleden heeft/als
de selve onder de regeringe vã den Opper-Priester (die hẽ draecht als ee-
nen brysenden Leeu/eñ opgehist wort vande bittere Jesuytẽ) moet lijdẽ.
Eñ dit is voor so veel wy belooft hadden hier mede te bewijsen eẽ ge-
deelt vant levẽ vã Robert Parsons/vandẽ welckẽ dicmael in het voorsz.
boucxken gewach gemaect wort: waer uyt men siẽ can wat eẽ mensch hy
geweest is/eñ wat hy in zijn levẽ meest gedaen/eñ gesocht heeft int werc
te stellẽ. Daer na is daer uyt mede tot onderrichtinge eñ verclaringe af
te nemen wat de Autheur vant voorsz. boucxkẽ int eynde van t'selve wil
seggen vanden Opper-priester die onder de Roomsche Geestelijchept in
Engelant nieulijc is gestelt / den welcken ghelijc mede sijne by-raden de
Heerẽ Jesuyten / de Geestelijcke Priesters aldaer moeten gehoorsamen
eñ believen/ooc in al t'gene dat hen van de selve soude mogen bevolen eñ
opgeleyt worden: Sulcx dat de voorsz. Autheur daer uyt te recht een be-
sluyt maect dat de Coninc vã Engelant beswaerlijc onder alle de rechte
Papisten van zijn Lant een getrouwe onderdaẽ in zijnen noot soude we-
ten te vindẽ. Want also de Jesuyten in alle haer doẽ eñ trachten/de saec-
ken van Staet eñ Politie vermengẽ met de saeckẽ van Religie/eñ dat sy
van alle de Coninckrijcken daer sy haer ooch op hebbẽ gehat van allẽ tij-
den/meest hebben gesocht het Coninckrijc van Engelant in trouble/eñ tot
de uyterste verderffenisse te brengẽ/somtijts daer toe verweckẽde over-
geven eñ desperate menschẽ/ die nae het leven van de overledene Conin-
ginne/eñ ooc van desen jegenwoordigen Coninc hebben gestaẽ: Somtijts
met boucken te maken eñ die te verstroyen daer in sy soecken te bewijsen
dat t'selue Coninckrijc eenẽ anderẽ grooten Prince eñ Monarch toe coẽt/
de welcke ooc op hare instructiẽ eñ onderrichtinge/tot verscheydẽ tijdẽ/
eñ door verscheyden middelẽ heeft gesocht sijn selvẽ meester daer van te
maken. So weest nu vry verseeckert dat de Jesuytẽ mits het oprechten
vandẽ staet vanden Opperpriester/eñ de nieuwe ordre daer op gevolcht/
meest alle de Papisten op haer hant hebben/eñ door de selve soucken uyt
te rechten t'gene sy so langẽ tijt inden sin gehat/eñ t'gene de voorsz. hare
regulen eñ leeringen mede brengẽ. Want sijnde de eenvoudige Engelsche
Priesters/die noch plegen de luyden te leerẽ hen onder de ghehoorsaem-
heyt van hare wettelijcke eñ natuyrlijcke Overicheyt te houden/eñ daer
onder stil eñ vreetsamelijc te levẽ/eñ hare oeffeninge sonder schandael te
doen/door dit nieuwe Pausdom der Jesuyten/van al het selue voorders
te doen gebannen eñ uytgestoten: eñ dat het nu alles gedaen wert by den
Jesuyten eñ die van haren aenhanc ziin/so staet te letten/eñ een yegelijck
can daer ooc uyt af nemen/hoe veel middelẽ eñ wat groote gelegenthedẽ
sy daer door vercregen hebben/om de swacke menschẽ door hare bedrie-
gelijcke oorbiechten/tot nieuwe oproerichheyt/so tegẽ den staet int gene-
rael/als jegens den Coninc int particulier/op te rockenẽ. Gelijc daer vã
dit laetste grouwelijc voornemẽ/wel voor geheel Engelant een bloedich

ende

eñ geheel beclaechlijc exempel geweest soude hebben. Inder vougen dat
ten aensien van t'selve/ als mede vande periculose veranderinge inde or-
dre vandẽ Geestelijcken staet in Engelant/door het stellen vandẽ voorsz.
Opper Priester ingevoert/ daer door de Jesuytẽ in macht ende aensien/
eñ de andere Priesters in cleynachtinge zijn gecomen/ick wederom oor-
saecke derve nemẽ/om so wel de Gereformeerde eñ oprechte Patriotten
vant lant/als de Papisten onder ons woonende/ te vermanẽ eñ te bewe-
gen tot rechte aẽmerckinge vande voorsz. grouwelijcke leeringe eñ regu-
len/mitsgaders vande practijckẽ der selvẽ/eñ oock vande voorsz. nieuwic-
heyt. De gereformeerde mits de selve indachtich makẽde dat sy somtijts
mede met gelijcke verrader-stucken eñ schelmeryen door Jesuytẽ te we-
ge gebracht/sijn aẽgetast geweest. Want door wiẽ is de Prince vã Oran-
gien hoochloffelijcker Memorie voor d'eerste reyse tot Antwerpen door
sijn wange geschotẽ/dã door eenẽ die daer toe gebracht was door de Je-
suytẽ? Eñ als hy voor de tweede reyse tot Delft by eenẽ Balthazar Ge-
rard so schandelijc is vermoort geweest/heeft de selve niet b[e]kent dat hy
daer over hem beraetslaecht hadde met eenẽ Jesuyt die hy niet en ken-
de/maer die root van hayr was/eñ Regent vant Collegie tot Tryer/ de
welcke het in communicatie geleyt hebbẽde met drye vande selve gesint-
heyt/bevonden heeft/eñ geseyt/dat het een werc was t'welc Gode aen-
genaem soude sijn/hem oock de benedictie gevende/ eñ versekerende dat
so hy daer over quame te stervẽ/dat hy onder de Martelaren soude wer-
den gestelt eñ gerekent? Eñ als Pieter Panne Cupper van Yper gesson-
den was om sijne Excellentie van Nassau om het levẽ te brengen/heeft
hy niet bekent dat hem de Jesuyten van Douay daer toe gebracht had-
den/dat de selve met haer eygen gelt/eñ het incomen van haer Collegie
hem daer toe gecocht/eñ zijnen Soon een Canonicx prebende tot Door-
nijck belooft hadden/heeft hem de Provinciael der Jesuyten hem sijne
benedictie met gegeven/eñ geseyt: Gaet mijn vrient in vrede/want ghy
gaet als eenen Engel die van Godt bewaert wort? Voorwaer ja: eñ is
de voorsz. Peeter Panne daer op inde Stat van Leyden gestorven/door
Sententie vanden xxij. Junij xvc.xcviij. Daerom oock de Heeren Staten
vanden lande groote eñ gewichtige redenen hebbẽ/niet alleen de Placa-
ten tegens de Jesuyten uytgegeven/scherpelijc te doẽ onderhoudẽ/maer
noch voorders sulcke ordre te stellen/dat t'selve quaet ghespuys dat met
[s]o groote menichte eñ stoutichept int middẽ vã ons hem is onthoudẽde/
tot groot nadeel vande oprechte ware Religie/eñ tot af breuc eñ verder[f]
van den wel gestelden staet deser Geunieerde landen/daer uyt gewe[ert]
ofte ten minsten hare groote licentie benomen mochte werden. De [Pa-]
pisten mogen hier mede uyt leeren den Jesuyten eñ haren aenhanc [so]
ken credit niet te geven alsmen dagelijcx siet dat sy haer geven/op dat sy
niet mede en varen gelijck de Priesters eñ Geestelijchept in Engelant
die door den selvẽ in sulckẽ dienstbaerheyt eñ misachtinge sijn gebracht
als hier vorẽ is verhaelt geweest/de wijle de selve niet anders en trach
ten dan hẽ selven meester van alle de Geestelijchept te maecken/ de oud
ordre eñ regeeringe te verworpẽ/ over de Roomsche Catholijcken selv
te Tyrannniseren/eñ onder het decksel van het Pausdom voor te staen
t'selve om te stootẽ/eñ eẽ nieu Pausdom naer haren appetijt in te voer[en]

F I N I S.

